

arnika

CHRÁNĚNÁ PRAJINNÁ OBLAST SLAVKOVSKÝ LES 37

ARNIKA - informační a metodický bulletin.
Jako nepravdivelník vydává, SPRÁVA CHRÁ-
NĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ
LES, Anglická 119/15, 353 01 Mariánské
Lázně, tel. 4081.

Redakce:
Jan Harvánek

Řídí redakční rada ve složení:

RNDr. Jaroslav Boček

RNDr. Petr Bouše

PhDr. Stanislav Burachovič

Jiří Klsák

Ing. Josef Královce

Mgr. Ellen Volavková

Ing. Stanislav Wieser

Vychází nepravidelně pro aktiv dobrovolných
spolupracovníků Správy CHKO Slavkovský
les. Uzávěrka tohoto čísla (37/1994) 1. srpna
1994.

Příspěvky zasílejte na adresu redakce. Za
původnost a obsahovou správnost příspěvků
ručí autoři. Číslo 37/1994 neprošlo jazykovou
úpravou.

Tisk: Marienprint Planá
Sazba: DTP SERVIS Mariánské Lázně

Barevné foto na 1. straně obálky: Jednokvitek
velekvětý, foto RNDr. J. Michálek

Foto na 2. straně obálky: Prase divoké, foto:
Sv. Šedivý

Foto na 3. straně obálky: Kokořík mnohokvě-
tý, foto: Ing. Stanislav Wieser

Barevné foto na 4. straně obálky: Svatošské
skály, foto: Stanislav Wieser

Na první barevné stránce předchozího čísla
Arniky (č. 36) došlo k záměně fotografie. Na
obálce není lišaj lipový (jak je uvedeno), ale
lišaj kypřejový (Deilephila porcellus L.)
Moc se omlouváme. Redakce

Obsah:

2

Jiří Bytel:

ČÁP BÍLÝ - PTÁK ROKU 94

5

Stanislav Burachovič

LESK A BÍDA KARLOVARSKÝCH LESNÍCH
PROMENÁD

8

Zdeněk Němec

ROZŠÍŘENÍ DUBU ZIMNÍHO

ROZŠÍŘENÍ KRUCINKY NĚMECKÉ

10

Stanislav Burachovič

MAGNESIA - KRALOVNA ČESKÝCH

MINERÁLNÍCH VOD

13

Stanislav Burachovič

KARLOVARSKÉ LESNÍ KAVÁRNY

16

Daniel Linderberg

VŠECHNO BYLO JINAK

20

Jan Harvánek

STANICE PRO HANDICAPOVANÁ ZVÍŘATA
V ZÁMKU KYNŽVART

24

Miroslav Trégl

ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÉ DRUHY ROSTLIN
ve Slavkovském lese a nástin zajištění
jejich ochrany

28

Stanislav Wieser

JEDNOKVÍTEK VELEKVĚTÝ
KOKOŘÍK

30

Ladislav Plachý

PTACTVO V OKOLÍ TEPLÉ V ROCE 1786

32

Stanislav Wieser

PÉČE O SVATOŠSKÉ SKÁLY

33

Stanislav Plachý

MYSLIVOST VE SLAVKOVĚ
VE DVACÁTÝCH LETECH

34

Jaroslav Michálek

VRÁTIČKA HERMÁNKOLISTÁ
V CHKO SLAVKOVSKÝ LES

36

Stanislav Burachovič

KAPLIČKA U OBRAZU

37

Jiří Bytel

KOSTEL V JAVORNÉ
AUTOBUSEM ZA POZNÁNÍM

39

Ladislav Plachý

STÁLE TAJEMNÝ KRUDUM

ČÁP BÍLÝ

PTÁK ROKU 1994

z přírodních materiálů sezónní
Ks. Dr. Jiří Byčelý

Čáp bílý - zvláště chráněný živoch (zařazen do kategorie drobových), v Červené knize ČR řazen do druhů vyžadujících další pozornost

Čápa bílého pozná každý, včetně těch nejmenších. Je to pták, který na našem území hnízdí po několik století a který se adaptoval na změny krajiny způsobené činností člověka.

Čáp bílý měří skoro 1 metr, váží 2,5 až 4,5 kg a rozpětí křídel dosahuje až 2 metrů. Nejvyšší zjištěný věk je 27 let, i když zpravidla se dožívá 10 - 14 let.

Převažující barvou peří je bílá, pouze letky na křídlech a křídelní krovky jsou černé. Zbarvení, které není čistě bílé, umožňuje odlišit hnízdící čápy od

nehnízdících mladých čápů (protože se nemusí starat o mláďata, mají daleko více času na péči o svůj vzhled). Červeně je zbarven dlouhý zobák i nohy (mláďata mají zobák i nohy tmavé, hnědočerné). Ze země vzlétá čáp těžce, s rozběhem. Při letu má dlouhý krk natažený dopředu (na rozdíl od esovitě prohnutého krku volavky).

Vzhledem ke změnám v zemědělsky využívané krajině už netvoří pověstné žábky hlavní složku potravy čápa bílého. Z potravních rozborů je zřejmé značné

zastoupení drobných savců (hraboš, krtek), hmyzu (brouci, kobylky, saranče, dvoukřídý hmyz) a žílal, v menší míře plžů, ryb, plazů, vajec a mláďat ptáků hnízdících na polích.

Hnízda si čápi bílí staví na budovách, věžích, komínech, elektrických sloupech, stromech, výjimečně i na stozích. Vlastní hnízdo je postaveno ze silnějších větví doplněných drny. Stavba je hotová zhruba za týden a práce se účastní jak samec, tak i samice. Nově postavené hnízdo má průměr asi 80 cm a je vysoké asi 30 cm. Protože však bývá používáno opakovaně (až 400 let) a každoročně dostavováno, může postupně dosáhnout výšky 2 metrů a váhy několika metrických centů (až 990 kg).

Na hnízdiště přilétá obvykle jako první samec, který brání hnízdo před ostatními čápy (krvavě končící souboje nejsou výjimkou). Zajímavé je i pozorování obřadu, jímž je vítána samice - ptáci stojí proti

sobě, zaklánějí hlavy až na záda a klapou zobáky. Přilet na hnízdiště probíhá na konci března a zejména na začátku dubna. V průběhu dubna snáší samice 2 - 7 čistě bílých vajec (velikost 73 x 53 mm), ze kterých se po 33 - 34 dnech líhnou slepá mláďata v prachovém peří. Krmena oběma rodiči, mláďata postupně rostou a sílí, od 25. dne po vylíhnutí již na hnízdě stojí. Ve věku 2 měsíců opouštějí hnízdo a začínají se osamostatňovat. Po vyhnízdění se čápi začínají soustřeďovat do skupin a připravovat k odletu do zimovišť.

Evropští čápi táhnou do zimovišť ve střední, východní a jižní Africe dvěma hlavními tahovými trasami - jihozápadní (přes Španělsko, Gibraltar a Maroko) a jihovýchodní (Bospor, Malá Asie, Blízký Východ, Arabský poloostrov). Při cestě na zimoviště musí někteří překonat až 11 000 kilometrů. Vzhledem k technice letu (využívání vzestupných teplých vzdušných proudů nad pevninou následné

Současné hnízdní rozšíření čápa bílého na území České republiky - (mapa převzata z publikace Formánek a kol.: "Pták roku 1994 - Čáp bílý" vydané Českou společností ornitologickou)

plachtění či klouzavý let) táhnou čápi jen ve dne a vyhýbají se vysokým horám a velkým mořským plochám. Na zimovištích v jižní Africe se první čápi objevují koncem listopadu až začátkem prosince a již během února vyrážejí na zpáteční cestu. Mladí čápi opouštějí zimoviště později (někteří zde zůstávají po celý rok) a během roku je zastihneme po celé délce tahové trasy mezi Egyptem a Podunajím, zejména na místech s dostatkem potravy. "Bezstarostné mládí" jim končí po 3 letech, kdy pohlavně dospívají a čeká je první hnízdění.

V naší republice v roce 1992 hnízdilo 665 párů čápa bílého a celkově byla vyvedena 1432 mláďat. Současné hnízdní rozšíření v České republice je zakresleno v následující mapce:

Na území CHKO Slavkovský les jsou známa např. hnízdiště v Milíkově, v Mariánských Lázních (areál dopravního podniku v Úšovcích) či v Měchově, v nejbližším okolí CHKO pak v Plané u Mariánských Lázních, Dolním Žandově, Teplé, Toužimi nebo Kynšperku nad Ohří. Vzhledem k nutnosti zabezpečení stávajících hnízd je na podzim letošního roku připravována instalace hnízdních podložek v Měchově a v Mariánských Lázních. (V případě, že znáte jinou lokalitu, kde je třeba rovněž instalovat hnízdní podložku, informujte Správu CHKO.)

Pozornost je čápu bílému věnována i v mezinárodním měřítku. M. j. je každých 10 let organizováno mezinárodní sčítání čápů a jejich hnízd. Právě na letošní rok připadlo další sčítání a i to bylo důvodem, proč byl čáp bílý v roce 1994 vyhlášen jako "Pták roku". Mezinárodního sčítání se účastní i Správa CHKO Slavkovský les, která zpracovává materiál o hnízdění čápa bílého na území CHKO. Obracíme se na všechny, kteří mají zájem o spolupráci,

Čáp černý

popř. chtějí poskytnout výsledky svých pozorování (ať již jednotlivá pozorování či systematické sledování hnízd). Jsou vítáni i případní zájemci o sledování čápů i v dalších letech.

Sčítání čápů černých v roce 1994

Společně s mezinárodním sčítáním čápa bílého je v letošním roce organizováno i sčítání čápů černých. Vzhledem k jejich skrytému způsobu života na odlehlých místech (lesní komplexy) je nalezení hnízda obtížné. Proto je důležité zaznamenat všechna pozorování z hnízdního období, ze kterých lze usuzovat na hnízdění.

Na území CHKO Slavkovský les jsou černí čápi pravidelně pozorováni (nejstarší dokladované hnízdění v r. 1982, v roce 1993 vyvedeno celkem 14 mláďat) a každoročně jsou kontrolována známá hnízdiště. Vzhledem k možnosti objevení nových hnízdišť žádáme všechny, kteří v letošním roce pozorovali čápa černého nebo dokonce objevili jeho hnízdo, o písemnou nebo telefonickou zprávu nejpozději do konce srpna 1994 (uzávěrka hlášení z území České republiky).

LESK A BÍDA KARLOVARSKÝCH LESNÍCH PROMENÁD

Duchovním otcem karlovarských promenádních cest se stal lázeňský lékař dr. David Becher. Až do začátku jeho působení kolem roku 1760 pacienti během kúry dosti lenořili, málo chodili, ba i vodu si nechali donášet od pramenů až do bytu. Výšlap do Dorotinyh niv už považovali za obdivuhodný výkon. V důsledku nové léčebné metody dr. Bechera, jež tvrdě vyžadovala hojný tělesný pohyb, se v lesích kolem města začaly od sklonku 18. století budovat vycházkové cesty. Významnou roli při této aktivitě sehráli mecenáši ze zámožnějších vrstev hostů. Velké zásluhy o zkrášlení karlovarských lesních promenád si získal skotský hrabě Findlater. V Karlových Varech pobýval poprvé roku 1793, tedy před rovnými 200 lety. Nechal vybudovat četné stezky, vyhlídková místa, altánky a sedátka. Vděční Karlovaráci mu roku 1804 postavili v úbočí Výšiny přátelství pamětní obelisk. Sloup inspiroval Körnera k oslavné básni, v níž se o Findlaterovi praví:

"Tvé velebené jméno nebude nikdy zapomenuto, i kdyby Tvůj obelisk padl pod náporem vichřic Času. I nejhřdější dílo, postavené do Života, je pomíjivé. Co však postavíme v srdci, vydrží na Věčnost."

Dalším mocným impulsem pro budování lesních promenád byla dobově módní záliba v objevování krajiny a přírody kolem roku 1800. V této éře romantismu, kdy Karlovy Vary 13x navštívil Goethe, vznikla velká část dodnes zachovaných výletních cest. Město při vědomí důležitosti lesních promenád svůj pozemkový majetek po celé 19. století uvážlivě rozmno-

žovalo nákupy dalších lesních úseků ze soukromých rukou. Před první světovou válkou městu patřily všechny lesy v okruhu zhruba 2 hodin chůze. Hustá síť vycházkových cest dosáhla délky kolem 130 km. Kultivace karlovarských leso-parků kulminovala stavbami restaurací a rozhleden na kopcích nad městem. Postupně vzniklo 5 rozhleden: na Hamerském vrchu vyhlídka Františka Josefa 1877, vyhlídkový gloriol na Vítkově hoře, Štěpánčina vyhlídka na Věčném životě 1889, vyhlídka na Doubské hoře 1905 a těsně před 1. světovou válkou rozhledna na Výšině přátelství 1913. Kdyby tak dr. Becher tužil, jak svým požadavkem dlou-

Mramorová kniha s textem opěvujícím matku. Podobně jako mnohé objekty v lázeňských lesích terč vandalských vášní malého, ale "činy" zviditelněného procenta návštěvníků.

hých vycházek zapůsobí v konečném efektu na tvorbu krajiny kolem Vřídla! Karlovarské lesy se staly pojmem a neodmyslitelnou součástí celkového organismu lázeňského města, významným činitelem samotné lázeňské léčby.

V návaznosti na výstavbu lesních promenád se v Karlových Varech ujal bohubilý zvyk umisťovat podél nich děkovné, obdivné a oslavné nápisy vděčných pacientů. Jako mají Lurdy svou pyramidu z odložených berlí, tak mají Karlovy Vary na Goethově stezce unikátní přírodní galerii důkuvzdání. Mnozí hosté kromě zřízení desky s nápisem sponzorovali stavbu či opravu nějakého

objektu v karlovarských lesích. Ten pak nesl jejich jméno, čímž se mecenáš stal svým způsobem nesmrtelným. Dodnes tu po všech vichřicích Času máme Findlaterův altánek, Mayerův glorieta, Wolfovo sedátko a jiné zvěčnělé mecenášské památky. Původní názvy mnohých neodolaly přejmenovací manii minulých totalit.

Základní filosofii karlovarských lesních promenád dokonale vyjadřují dva slogany: "Příroda utěšitelka" a "Pohybem ke zdraví". K tomu netřeba nic dodávat.

To, co platí pro Karlovy Vary vcelku, totiž že jejich vrcholná doba skončila 1. světovou válkou, platí rovněž pro karlovarské lesoparky. Od 1. světové války

až do současnosti zůstala podoba a struktura lesních cest víceméně neměnná. Tzv. nová doba, jež začala po zániku rakouského mocnářství, jen s vypětím všech sil udržuje to, co naši předkové budovali na zeleném drnu. A když pak nadto přijde lesy ničící vichřice, nastává pro jejich správu stadium zoufalství. Začalo po stoleté vichřici roku 1990, kdy lázeňské lesy skýtaly truchlivý obraz zpusťování a zkázy. Kolem našeho milovaného svatého Linharta to vypadalo hrozně. Génus loci posvátného koutu někdejší středověké obce plakal a s ním všichni milovníci toho místa, které fasci-

Skála Parnass nad Goethovou stezkou nese jednu z mnoha děkovných vzpomínkových desek. Tato nese původní francouzský text, který byl napsán na skále r. 1798 (viz opracovaná plocha skalního bloku) a později byl přepsán na mramorovou desku připevněnou na původní většící plochu.

novalo již tolik literátů. Jeho ctitelem byl i prezident Masaryk, který na Linhartu zajížděl koňmo.

Scházejí-li se dnes přátelé Karlových Varů a jejich lesů, je to ušlechtilé gesto, které naznačuje, že chtějí pomoci. Důležitá je v naší záležitosti podpora duchovní, více však je třeba pomoci peněžní. Čas trhnul opouštěnou a na scénu divadla zvaného Tržní hospodářství opět vstupuje nezbytná postava zvaná Mecenáš. Karlovarské lesy tak jako kdysi zase potřebují své mecenáše. Někteří zvelebitelé karlovarských promenád dávali své peníze z vděčnosti za dobrou léčbu a z obdivu ke kráse krajiny. Někteří jistě i z pochoptitelné a trochu ješitné touhy zanechat po sobě trvalou památku. Ona trvalost těch památek je stále více ohrožována ostrým zubem Času. A my jsme tu dnes, abychom společným úsilím ten zub otupili pilníkem dobročinnosti, nikoliv vatou planých meditací. Proto svou planou krasořeč končím a těším se na lahodný zvuk

Na Doubské hoře (611 m) byl v červenci 1994 otevřen obchodně podnikatelský hotel ABERG s přepychovým vybavením a "Africkým salónkem". Rozhledna je přístupná veřejnosti, pro kterou je také "turistický koutek" na terase před hotelem

usilovného pilování. Mecenáši všech zemí spojte se, karlovarské lesy vás potřebují!!!

Dr. Stanislav Burachovič - Proslov na tzv. Páral-párty v hotelu Thermal dne 5. 11. 1993

ROZŠÍŘENÍ DUBU ZIMNÍHO

Ing. Zdeněk Němec

Mezi původní dřeviny Slavkovského lesa patří dub zimní (*Quercus petraea* (MATTUSCHKA/LIEBL.)). Býval vtroušenou dřevinou v původních doubravách; s ústupem doubrav ustoupil pocho-pitelně též dub zimní. V současnosti je tento druh dubu ve Slavkovském lese dřevinou poněkud vzácnou; vzácně se s ním můžeme setkat v lázeňských lesích u Karlových Varů, ve zbytcích dochova-lých listnatých lesů kolem Ohře. Hojněji se vyskytuje na skalách mezi Loktem a Ohří a Svatošskými skalami. Duby zde ovšem dosahují jen velmi malých rozmě-rů a kvetení a plodnost u nich nastává vždy až po delším období (nedostatek ži-vin). Vzácně se s dubem zimním můžeme setkat v okolí Bečova nad Teplou. V les-

nickém školkařství bývá preferován dub letní před dubem zimním z toho důvodu, že dub letní klíčí (žaludy) až na jaře. Podzimní klíčení žaludů u dubu zimního bývá na překážku, protože tyto je nutné vysévat již na podzim. V kultuře se proto vysazují zpravidla jen stromky dubu letního! Při hospodaření v lesích Slavkovského lesa bude potřeba věnovat pozornost dochovalým jedincům dubu zimního, aby se podařilo zachovat tento druh v této oblasti pro další generace.

ROZŠÍŘENÍ KRUČINKY NĚMECKÉ

Ing. Zdeněk Němec

Polokeře (keřičky) ve Slavkovském lese reprezentuje především kručinka němec-ká (*Genista germanica* L.). Na původní rozšíření tohoto druhu v uvedené oblasti v minulosti upozornil profesor Karel

Dub letní
(Křemelák)

Dub zimní
(Dřevák)

Domin ve svém díle Císařský les (Praha 1924). Domin uvedl rozšíření tohoto druhu jako hojné. Kručinka německá je vysoce světlo milná a na živiny zcela nenáročná rostlina; setkáváme se s ní především na skalách, na okrajích lesů a jen vzácně v řídkých lesích (bory). Setkat se s ní můžeme na skalách v okolí Bečova nad Teplou, na Andělské Hoře (skála u hradu) a roste jako vtroušená v reliktních borech (Třídolí). Kručinka německá nebyla nalezena na hadci v centrální části Slavkovského lesa! Na závěr je možné konstatovat, že kručinka německá v současnosti nepatří mezi druhy, které by byly nějak ohroženy.

Kručinka
německá

MAGNESIA

královna českých minerálních vod

Motto: "Okolí Teplé v kterékoli části, ať v kopcích, údolích nebo lesích, u cest i mimo cesty, je tak bohaté kyselkami, že je nelze spočítat. Nejslavnější naši lékaři je doporučují k pití jako zdraví velmi prospěšné"

(Bohuslav Balbín 1679)

Celá oblast západočeského lázeňského trojúhelníku Karlovy Vary - Mariánské Lázně - Františkovy Lázně má starou a bohatou tradici zřídelnictví, jež zahrnuje jímání, stáčení a rozesílání přírodních vod. Karlovarské minerální vody a. s. je důstojným pokračovatelem a současným reprezentantem této tradice. Firma vznikla ze státního podniku Západočeská zřídla. Její dobré jméno již po desetiletí šíří zejména Mattoniho kyselka, jež je naší nejznámější stolní minerální vodou s exportem na všechny světové trhy. Mimo Kyselky stáčí a. s. Karlovarské minerální vody přírodní zdroje také v Karlových Varech a v lokalitě Louka - Nová Ves.

V roce 1990 započala nová kapitola v dějinách karlovarského zřídelního závodu. Znamením nové éry bylo rozšíření dosavadní nabídky minerálních vod o pozoruhodnou novinku. Nový produkt a. s. Karlovarské minerální vody dostal název **MAGNESIA**. Pro svou kvalitu a mimořádné vlastnosti se kyselka Magnesia na trhu rychle uplatnila a její obliba stále roste.

Magnesia vyvěrá v srdci chráněné krajinné oblasti Slavkovský les mezi lázněmi Karlovy Vary a Mariánské Lázně.

Její zdroj je Luční pramen v lesích poblíž obcí Louka a Nová Ves. Přírodní léčivá a stolní kyselka Magnesia je na trh dodávána odželezněná. Jde o kyselku hydrouhličitano - hořečnatou. Výjimečnost této minerální vody mezi evropskými vodami spočívá v nezvykle vysokém obsahu hořčíku a hydrogenuhličitanu při nízkém obsahu vápníku a sodíku. Magnesia je mimořádně vhodná k prevenci a léčbě ledvinových kaménků, zvláště šťavelanových, pro choroby latentního snížení obsahu hořčíku v těle, u srdečních chorob a v poinfarktových stavech. Vyniká čistotou chuti, osvěžujícím účinkem přírodního CO₂ a povzbuzujícím vlivem na celý organismus. Hodí se pro míchání s přírodními šťávami a jinými přísadami.

Z HISTORIE KYSELKY MAGNESIA

Mezi obcemi Nová Ves a Louka v centrální části Slavkovského lesa vyvěrají ve výšce kolem 700 m.n.m. dvě skupiny kyselek lahodné chuti. Tyto prameny

Znak hraběcího a vévodského rodu Beaufort - Spontinů, který držel panství Bečov v letech 1813 - 1945

byly lidem z okolí známy již po staletí. Konkrétní zprávy o jejich jímání však pocházejí až ze sklonku 19. století. V roce 1893 byly kyselky zachyceny a v následujících letech rozesílány v režii bečovského panství, jehož majitelem byl vévoda Bedřich Beaufort - Spontini.

Reklama Grünské kyselky z roku 1929

Profesor dr. Gintl z Prahy provedl v letech 1895 - 1896 jejich chemickou analýzu. V tzv. Grünské kyselce (podle obce Louka, německy Grün) objevil překvapivě vysoký obsah hořčičkových iontů (500 mg/1), což dával do souvislosti se serpentinitovým geologickým podložím pramenů.

Vývoz Grünské kyselky zahájil v roce 1899 Engelbert Zuleger. Rozsáhlejší rozesílání kyselek umožnila výstavba železniční trati Karlovy Vary - Mariánské Lázně v roce 1898. První lékařské dobrozdání o léčivých účincích pramene napsal roku 1902 profesor Rambousek. Také on vysoko hodnotil množství hořčiku ve vodě. Po 1. světové válce vývoz kyselky provozovala firma Strašnický Comp. z Vídně. Roku 1920 prosadila pro území kolem zroje vyhlášení ochranného pásma se zákazem těžby a vrtů.

Roku 1921 koupila kyselku Julie Dürrová, od níž pak 1. prosince 1928 přešla do majetku manželů Andrease a Marie Löseových včetně stáčírny. Ti zvelebili okolí kyselky se záměrem zříditi zde lázně. Postavili u pramene výletní restauraci ALMBRÜNNL a zavedli ke stáčírně silnici. Na jejich žádost provedl v roce 1929 dr. Karl Reinhard z Karlových Varů novou analýzu pramene. Opět zdůraznil jeho vzácně vysoký obsah hořčiku. Léčivé účinky pití této kyselky v té době potvrdili rovněž profesor Zörkendörfer z Mariánských Lázní a dr. Lungwitz z Berlína. Do té doby byla Grünská kyselka používána pouze jako stolní voda.

Zdárný rozvoj stáčení a vývozu pramene byl nepříznivě ovlivněn hospodářskou krizí kolem roku 1930. Za druhé světové války pracovali ve stáčírně francouzští zajatci. Pramen byl přejmenován na Sudentquelle a posílal se až do Afriky za Rommelovou armádou.

Po roce 1945 se Grünská kyselka již nestáčila, pouze Novoveská. Roku 1948 bylo stáčení minerálních vod v lokalitě Louka - Nová Ves úplně zastaveno. Stáčírnu převzal stát prostřednictvím

Vývod jednoho z vrtů v Kyselce u Louky, jehož minerální voda zaplavuje nebo eroduje okolní terén

státních lesů a poté vojenské správy. V roce 1954 se majitelem stáčírny stal karlovarský zřídelní podnik Západočeská zřídla. Ten nechal provést v sedmdesátých

Etiketa grúnské kyselky za 2. světové války

letech v lokalitě řadu výzkumných vrtů, jež měly prokázat možnosti dalšího využití zdejších kyselek. Výsledkem vrtů

Etiketa kyselky MAGNESIA z roku 1990

bylo v roce 1979 vyhlášení ochranného pásma 1. stupně přírodních léčivých zdrojů v Pramenech a v Nové Vsi - Louce. Konečně v roce 1990 bylo obnoveno stáčení tzv. Lučního pramene, jehož vodu dostává zákazník na stůl pod názvem MAGNESIA.

PhDr. Stanislav Burachovič

Karlovarské muzeum

Při zpracování použity materiály

ing. Richarda Svandrlika z Mar. Lázní.

Stav budovy lázní Kyselka v Louce v dubnu 1983. V popředí kryt vrtu, kde se nyní stáčí MAGNESIA

KARLOVARSKÉ LESNÍ KAVÁRNY

(Dr. Stanislav Burachovič)

Ke koloritu Karlových Varů neodmyslitelně patří i jejich lesní kavárny. Všimněme si dnes tří nejznámějších.

LESNÍ KAVÁRNA SVATÝ LINHART

Objekt patří již nejméně 100 let k nejoblíbenějším lesním restaurantům v okolí Karlových Varů. V místech dnešní kavárny stávala od 1. třetiny 19. století městská cihelna, v okolí se těžily cihlářská hlína a jíl. Restaurace zde byla zřízena po skončení činnosti cihelny kolem roku 1875. O renomé restaurantu se nejvíce zasloužil jeho první nájemce Vinzenz Czermak, který také provozoval restauraci na Doubské hoře. Kavárna byla již kolem roku 1900 velmi populární a navštívila ji celá řada slavných hostů. Krásné chvalozpěvy jí věnovali četní literáti, z našich spisovatelů si kavárnu a její okolí zamilovali bratři Mrštíkovi. V letech 1923 - 1932 sem často zajížděl prezident T. G. Masaryk. Rád jezdil na Linhartu koňmo. Dne 28. července 1924 se tu Masaryk zapsal do knihy hostů. K oblíbenosti kavárny přispívala i její dobrá kuchyně, vyhlášená svými pstruhy a jablčným závinem.

Název kavárny byl dán nedalekou ruinou románského kostela sv. Linharta, který je prvně zmiňován již v roku 1246. Kolem kostela se ve středověku rozkládala vesnice Obora, která zanikla v 16. století.

KAVÁRNA JELENÍ SKOK

Kavárna Jelení skok patří k atraktivním výletním místům v okolí Karlových Varů. Svou jedinečnou polohou na hřebeni

Petrovy výšiny je kavárna ideálním východiskem i cílem vycházek po karlovarských lázeňských lesích. V těsné blízkosti kavárny se nachází celá řada památek a zajímavostí: skála se sochou Kamzíka, Mayerův altánek, Petrova výšina s vyhlídkovou plošinou, bustou Petra Velikého a pamětními deskami hostů.

Tradice kavárny Jelení skok je stará bezmála 130 let. Její počátky spadají do roku 1863. Onoho roku si na místě dnešního objektu postavil karlovarský měšťan Kaspar Weishaupt kavárnu s vyhlídkovou terasou.

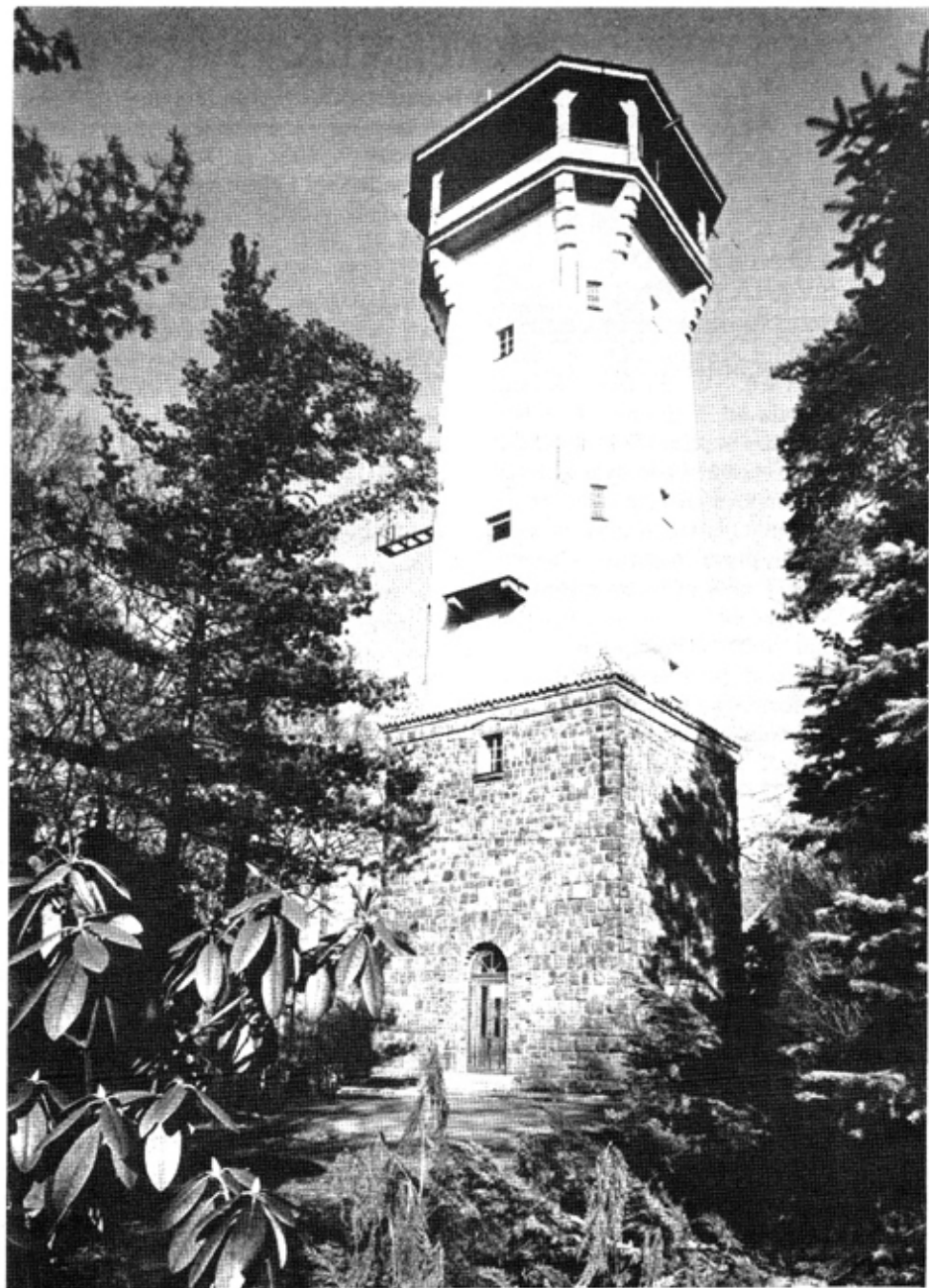
Koupí později budova kavárny přešla do majetku města, které pak objekt smluvně pronajímalo, zpravidla na dobu 5 let. Praxe pronájmu (propachtování) se osvědčila a byla výhodná jak pro město, tak i pro nájemce.

Kavárnu za dobu její existence navštívilo mnoho slavných hostů Karlových Varů, např. J. Brahms, S. Freud, K. Čapek, T. G. Masaryk aj.

Současná budova kavárny pochází z doby kolem roku 1900. Vznikla přestavbami původní menší stavby z roku 1863.

Současný stavební ráz domu je výslednicí několika dílčích úprav, které však nenarušily původní charakter objektu. Ten je vystavěn ve stylu lovecké chaty s převažujícím užitím dřeva jak v exteriéru, tak i v interiéru. Budova je patrová, se sedlovou střechou. Ke kavárně patří vyhlídková veranda s terasou a louka, určená pro slunění hostů.

Interiér kavárny je vybaven stylově v duchu lovecké chaty. Menší kavárenský sál je proveden s dřevěným obložením stěn, má krb a výzdobu s loveckými motivy. Velmi cenný je zde rozměrný obraz

Rozhledna DIANA na Výšine přátelství

karlovarského malíře Wilhelma Schneidera z doby před 1. světovou válkou. Představuje ruského cara Petra Velikého při zdolávání Jeleního skoku na neosedlaném koni v roce 1711.

KAVÁRNA DIANA

Jedinečná krása a krajinná poloha světových lázní Karlových Varů nejlépe vynikají při pohledu z okolních vyhlídek. Nejdokonalejší výhled na vřidelní město a široké okolí s Krušnými horami, Slavkovským lesem a Doupovskými horami umožňuje rozhledna na Výšině přátelství (556,2 m. n. m.). Nedílnou součástí vyhlídkového areálu na tomto památném karlovarském vrchu je stylová lesní kavárna Diana.

Psaná historie Výšiny přátelství začíná v roce 1804. Tehdy místo skvělého rozhledu v lesích nad městem objevil místní nožíř Václav Drumm, synovec významného karlovarského historika Augusta Leopolda Stöhra (1764 - 1831). Stöhr a Drumm zde proklestili lesní porost a

"Bože, jak obdivuhodná je Tvá země,
a kolik nám skýtá krás!
Dříve, než se stanu popelem,
chci se jimi těšit v každý čas."

Roku 1814 věnoval vyhlídce rozsáhlou obdivnou báseň spisovatel baron František Maltitz. Mezi nejvýznamnější hosty vyhlídky patřili v minulosti Goethe, Körner a Freud. Po celé 19. století propagovaly dobové průvodce po Karlových Varech Výšinu přátelství jako nejlepší vyhlídkové místo Karlových Varů. Všeobecná obliba tradiční vycházkové cesty od Vřídla přes Jelení skok a Findlaterův obelisk na vrchol Výšiny přátelství vedla krátce před 1. světovou válkou ke zřízení lanové dráhy, rozhledny a kavárny. Vzniklo tak atraktivní a snadno dostupné výletní středisko a zároveň východisko pro další promenádní trasy do lázeňských lesů. Lanovka byla uvedena do provozu 5. srpna 1912. Překonává výškový rozdíl 166,5 metru a má délku 453 metrů. V těsné návaznosti na dokončení lanovky se započalo se stavbou rozhledny a kavárny. Práce trvaly od prosince 1912 do jara 1914. Stavbu lesní kavárny projektoval karlovarský městský inženýr Breinl. Její stavební náklady činily 110 000 rakouských korun. Slavnostní otevření kavárny se konalo dne 27. května 1914. Rozhledna Diana již 80 let tvoří výraznou dominantu karlovarského horizontu. Za minulé republiky nesla jméno Hanse Kudlicha, rakouského revolucionáře, který po roce 1848 emigroval do USA, kde působil jako lékař. Výšina přátelství v Karlových Varech má zajímavou historii a letitou pohostinskou tradici. Jejím důstojným reprezentantem je i v současnosti lesní kavárna Diana.

Komise památkové péče Úřadu města Karlovy Vary při "výjezdním" jednání na terase restaurace Linhart
- foto personál restaurace

opatřili vyhlídku dvěma odpočinkovými sedátkami. Dali jí jméno Výšina přátelství. Na starý strom tu zavěsili plechovou tabuli s tímto textem:

**VŠECHNO
BYLO JINAK**
(Lov černého
medvěda v Kanadě)

V červnu letošního roku jsem se na pozvání dostal do Kanady na lov černého medvěda. Dne 3. června jsem odletěl z Prahy dost komplikovaně přes Frankfurt (SRN), Orlando, Tampu (USA) do Toronta, cesta trvala 19 hodin. V Torontu na letišti již čekal náš hostitel. Z Toronta jsme odjeli třetí den asi 400 km na sever k překrásnému jezeru Wah-Wash-Kesh Lake (indiánský název pro Jelencové jezero). Ubytovali jsme se v loveckém táboře v chatách na břehu jezera, celkem se nás tam sjelo 13 lovců z Itálie, Španělska, Švýcarska a Čech. Druhý den nám náš hostitel p. Knap podrobně vyložil, jak probíhá lov na medvěda a jak se má chovat lovec, aby byl úspěšný. Černý medvěd (Baribal) se loví v Kanadě na újedi, zbytky masa od řezníka jsou v bedně z umělé hmoty, zatížené kameny nebo založené poleny dřeva. Budeme sedět buď na posedu nebo na židli na zemi, asi 50 - 80 m od újedi zabalení do těsného oděvu se sífkou na hlavě a rukavicemi. Vše zabezpečeno tak, aby se k tělu nedostali komáři a černé malé mušky-tiplice. Na lov, budeme jezdit asi kolem 15. hodiny a návrat bude po 22. hodině.

Při obědě v pondělí 6. června 1994 nám pan Knap znovu vše zopakoval a rozdělil, kdy kdo s kým odjíždí do lesa. Rozdělil sífky proti komárům a tím to vše začalo. Všechno bylo jinak. Na mne sífka nezbyla, údajně ji dostanu od průvodce, který mne poveze do lesa. Průvodce sífku zapomněl, takže jsem dostal náhradní provizorní sífku. Vysadil mne v lese, dovedl na místo lovu, posadil na pařez a ukázal průsek, kde měla být již zmíněná újed'. Ukázal na hodinkách, ve 22 hodin mám přijít k silnici. Mračna komárů a černých kousavých mušek všude kolem, kousalo to a bodalo na každém nekrytém kousičku těla, hlavně na krku a uších. Ve směru na újed' jsem viděl červený pytel

na drátě, žádná polena ani kameny na zemi nebyly. Černé mušky stále kousaly, nevěděl jsem čím to je, přece mám sífku. Z lovu již nebylo nic, občas jsem se podíval do míst s červeným pytlem, ale hlavně jsem stále zabíjel malé mušky v sífce a nemohl jsem se dočkat 22. hodiny. To co jsem prožíval do příjezdu auta bylo utrpení a vůbec jsem si nedovedl představit celý týden lovů s touto řídkou sífkou. Hned po příjezdu do tábora jsem panu Knapovi vylíčil zážitky s muškami a s újedi na drátě. Za sífku se omluvil a slíbil na zítra novou sífku. Byla opravdu řídká, pouze proti komárům. U večere jsem dostal pilulky, aby se zmínil otok a svědění abych mohl usnout. Krk, uši a zátylek byly v jednom ohni. Dostalo se nám i dodatečného vysvětlení k druhu újedi na drátě v červeném pytli. Medvěd přijde na průsek, větrí a jistí, to musíme být neopatrnější na pohyb. Pak přejde k újedi, vztyčí, se strhává újed'. V tomto okamžiku se nestřílí. Je to sice velký terč, ale z mnoho-chlupů, není to jistá rána, je třeba vyčkat, až sebere maso se země. K němu si někdy i lehne. V tom okamžiku má lovec vystřelit, hned přebíjet a střílet znova. Medvěd vždy po ráně padá, ale hned se zvedá a odbíhá do husté buřiny. Je-li zasažen láme větve při běhu a při zhasínání naříká jako dítě. K újedi nemáme chodit ani na nástřel, máme čekat u silnice. Průvodce objíždí stanoviště, kde nás vysadil. Toho nářku jsem se bál nejvíce. Ale všechno bylo jinak.

Do lesa jsem vyjeli v 15 hodin, ale průvodce nás očekával asi 80 km od tábora až v 17 hodin. Čas jsme krátili návštěvou muzea plavení dřeva v Magnewatanu, nákupem alkoholu ve speciálním obchodě a návštěvou starého lovce. Byli jsme navlečení celou tu dobu ve dvojítech kalhotech, svetrech a gumákách, připraveni na lov. Bylo nám pořádně teplo. Měl

jsem s sebou videokameru, vše jsem natáčel. Problém byl s dobíjením baterií do kamery. Z el. sítě to kvůli zásuvce nešlo, dobýjelo se pouze v autě z cigaretového autozapalovače, což se mně v rozhodující chvíli vymstilo.

Po příjezdu na sraz, průvodce již čekal. Přeložili jsme naše věci do jeho auta a vyrazili. Po pár km jízdy jsem si uvědomil, že jsem v prvním autě nechal náhradní baterii, která se dobýjela, ale už bylo pozdě něco měnit. Po příjezdu do lesa mne průvodce vedl asi 200 m do mírného svahu k posedu. Byl asi 2 m vysoký, bez možnosti opěry pro flintu. Na poslední chvíli přinesl průvodce 2,5 m vysoký klacek s vidlicí jako podpěru pro střílení. Vylezl jsem na posed, průvodce mne přikryl čerstvě useknutou jedličkou. Moc pohodlně jsem neseděl, ještě že nás nepřivezli už v 15 hodin. Bylo teď asi půl šesté odpoledne ani teplo ani zima. Na hlavě jsem měl tentokrát dvě sítky, řídkou ze včerejška a hustou, kterou mně zapůjčil kolega, který již medvěda včera ulovil. Mušek a komárů bylo dost, ale byla to pohoda, nic nekousalo. Újed' byla asi 70 m dolů po svahu. Průvodce šel doplnit maso do pytlů, tentokrát byly na drátě tři červené pytle. Z dálky ukazoval, zda dobře vidím na každou újed'. Na levou nebylo přes javorovou větev dobře vidět, průvodce větev ohnul a vše bylo v pořádku a odešel. Připravil jsem kulovnici a kameru do pohotovosti a vyčkával tentokrát v naprosté pohodě. Kolem vše bzučelo, ale nic nekousalo. Vítr byl dobrý od újedi směrem k posedu, vše ideální.

Asi kolem půl sedmé večer, se na levé straně si 50 m od posedu něco tmavého mihlo neslyšně v listoví. Spíše to bylo tušení, že něco jde. Připravil jsem pušku, kameru a čekal. Ale nejméně 15 minut se nic nedělo. Kamera sama automaticky vypla. Už jsem neměl čas znova kameru

zapnout. Na průseku 50 m ode mne se objevil medvěd, zcela zřetelně vztyčil hlavu, rozhlížel se po průseku a větřil. Ani jsem se nehnul, asi po minutě jištění, se dal medvěd do pohybu, ale k mému údivu ne k újedi, ale k posedu, přesně po cestě, kudy šel průvodce s návnadou. To již jsem měl kulovnici připravenou, odjištěnou a v puškohledu jsem hledal cíl. Medvěd postupoval pomalu krajem průseku zakrýván hustou buňí. Uvědomil jsem si, že se mi zrychluje dech a tep, několikrát jsem se zhluboka nadechl a v duchu si řekl: "Uklidni se, vždyť je to jako divočák." Dech se ustálil ani tep jsem již nevnímal. Medvěd postupoval stále blíž a blíž, asi 10 metrů od posedu se zastavil a větřil, v kříži puškohledu byl tmavý chuchvalec chlupů ve spleti listů a větviček. "Nestřelím, co kdybych trefil větvičku, kule by se odchýlila a medvěd by byl pryč." Medvěd se obrátil a postupoval zpět k újedi po své stopě. Znovu vyšel na průsek a zastavil se, v kříži puškohledu byl teď zcela zřetelný. Nestřelím, až dle instrukcí dojde medvěd k újedi. Medvěd se dává znova do pohybu, ale ne k újedi. K mému zděšení mizí neslyšně na druhé straně průseku, ve spleti listů a větví.

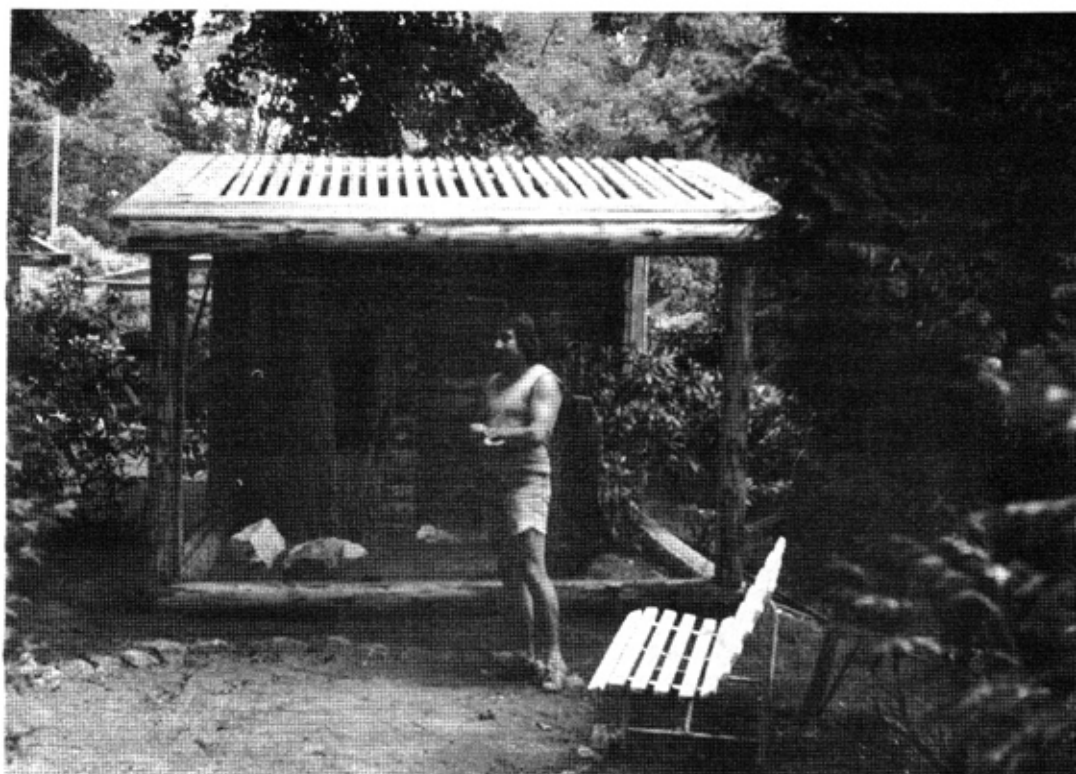
V lese je klid, jen listí se pohybuje ve vánku a ozývá se zpěv ptáčků. V hlavě se mi honí výčitky: "10 000 km cesty a já dvakrát váhal se střelením. Co když to byla již poslední šance, kterou patron myslivců sv. Hubert pro mne přichystal." Snad pět minut trvaly tyto černé výčitky. V husté buňí blízko újedi se objevuje tmavý obrys, neslyšně jako duch se u levého červeného pytle objevuje medvěd. Mířím, v kříži puškohledu zahlédnu medvěda ve spleti listů. Větvička, kterou průvodce neulomil, pouze ohnul, se za dobu čekání vrátila do původní polohy. Zase mně přepadla beznaděj a váhám se

střelbou na nejistý cíl. Medvěd přechází k prostřední újedi, vztyčuje se na zadní běhy a sápe se po červeném pytli. Zapomínám na všechny instrukce. Lesem třeskně ohlušující výstřel z Winschestr 300 Magnum. Vystřelil jsem i přes varování, které pan Knap zdůrazňoval: "Nestřílet na vztyčeného medvěda." V puškohledu jsem uviděl jasný, největší cíl a již jsem se neudržel a stiskl spoušť. Medvěd nepadl, ale jediným skokem mizel v houšti vpravo. Lámal, což bylo špatné znamení pro medvěda. Lámaní vpravo po chvílce ustalo, ale za okamžik se ozvalo lámání na levé straně od újedi, na opačné straně, kde zmizel medvěd. V lese se rozhodilo ticho, teď snad ani ptáčky nezpívali. Já jsem nic nevnímal. Seděl jsem s kulovnicí připravenou, přebitou, jako přimražený a říkal si v duchu: "To jsem tomu dal, medvěd nepadl po ráně jak měl a ještě jsem vystřelil, právě, když se vztyčil." To jsem ale neměl. Asi po čtvrt hodině ticha, jsem se rozhodl dojít na nástřel. S kamerou a kulovnicí v ruce jsem došel k prostřednímu červenému pytli a hledal nástřel. Na zemi v listí byly kousky jater a kapičky čerstvé barvy. Hledím na pytel s masem a tam byla také játra, ale již šedá, starší, bez barvy. Popocházím vpravo do křoví, jen pár metrů, barva žádná, pouze zápory od odbíhajícího medvěda. Vracím se bezradně zpět. Teď ještě co to lámání na opačné straně od újedi? Hledím opatrně přes splet listí a zahlédnu tmavý předmět. Přikládám puškohled k oku a rozpoznávám medvědí houni. Přistupuji blíže, házím klacek na chlupatou hromadu z bezpečné vzdálenosti (alespoň si myslím, že je 15 m bezpečných), nic se neděje. Přistupuji ještě blíže a ze vzdálenosti dvou metrů dloubám klackem do medvěda, ale nic se nepohne. Medvěd je zhaslý.

Přichází ke slovu videokamera, ale ouvej v hledáčku signál. Dochází baterie a rezervní se vozí u přítele Knapa v autě. No prostě smůla. Předávám poslední hryz, dekoruji se úlomkem a s úctou stojím nad medvědem, je to krásné zvíře. Teď se dostává i na odložený fotoaparát s bleskem, když je kamera bez bateriek. Medvěd je větší než já, jsem v lese sám s obrovskou radostí, stále medvěda prohlížím. Kolem 20. hodiny odcházím k silnici na smluvené stanoviště. Mám štěstí po chvílce čekání zrovna přijíždí průvodce. Vyrhujeme medvěda, přiděláváme plombu na čenich a s velkou námahou za stálého odpočívání, táhneme medvěda, který váží podle průvodce asi 300 liber (150 kg). Cesta vede spleť listí a větví. Kolem spousta komárů a tiplic, ale dvojité sítko je spolehlivé. Medvěda nakládáme na auto a odjíždíme pro dalšího lovce. V táboře jsem asi ve 23 hodin, následují gratulace a přípitek "LOVU ZDAR"! Medvěd měřil 6 stop a 6 palců, to je asi 195 cm. Celkem se za týden ulovilo 11 medvědů, ten můj byl největší.

*Kanada, Ontário 7. června 1994
Lindenberg Daniel, Teplá, ČR*

STANICE PRO HANDICAPOVANÁ ZVÍŘATA V ZÁMKU KYNŽVART

**TEXT A FOTOGRAFIE
JAN HARVÁNEK**

Přímo v regionu chráněné krajinné oblasti Slavkovský les máme konečně na patřičné úrovni stanici, která je schopna se postarat o handicapovaná zvířata. Díky obdivuhodnému pochopení vedení zámku Kynžvart tak vznikla stanice, která splňuje nejen přísné etické, tak i odborné podmínky, kladené na tato odborná zařízení.

Obdobná stanice existuje v Hájku u Františkových Lázní, což s sebou přináší různé problémy (vzdálená přeprava mimo CHKOSL a pak především problémy spojené s opětov-

ným vypouštěním uzdravených jedinců do původního prostředí Slavkovského lesa). Spolupráce Správy CHKOSL s přírodovědnou stanicí městského domu dětí a mládeže v Mariánských Lázních (která se v minulosti touto problematikou zabývala) skončila s odchodem vedoucího ošetřovatele právě do stanice v zámku Kynžvart. Chovatelská stanice městského domu dětí a mládeže v nynější době skýtá žalostný pohled.

S "handicapovanou stanicí" v zámku Kynžvart spolupráce Správy CHKOSL zůstává v nezměněné formě a naopak ve výhledu se počítá s rozšířením. V nynější době se Správa CHKOSL podílí na finančním krytí nezbytné veterinární péče, která je nutná pro handicapované jedince pocházející z oblasti Slavkovského lesa. Při stanici vznikla nadace Berkut. Podrobněji z letáčku nadace, který rádi zveřejňujeme v Arnici i s prosbou o případnou pomoc.

CO JE TO BERKUT?

Berkut je název druhu Orla skalního -nejlépe přizpůsobeného k lovu zvěře. V Kirgízií, Kazachstánu a Azerbajdžánu se berkut používal například k lovu vlků. Nadace Berkut shromažďuje finanční prostředky nezbytné pro činnost Stanice pro handicapovaná zvířata při zámku Kynžvart.

KDE NAJDETE STANICI?

Stanice působí v areálu zahradnictví v zámku Kynžvart. Budovat ji začali pracovníci správy zámku. Pro veřejnost je otevřena od 10. července 1994 každý den.

CO JE CÍLEM A POSLÁNÍM STANICE?

Základním posláním stanice je záchrana poraněných a opuštěných živočichů a jejich návrat do volné přírody. Zámecký park je ideálním prostředím pro postupnou adaptaci živočichů a jejich přípravu na vypuštění do volné přírody. Podmínky jsou přitom nejvhodnější pro opuštěné dravce a sovy. Stanice plní i roli vzdělávací a naučnou. Je volně přístupná veřejnosti a spolupracuje s kluby a kroužky ochránců přírody.

CO PRO STANICI MŮŽETE SAMI UDĚLAT?

Pokud vám není osud handicapovaných zvířat lhostejný a máte možnost pomoci spoluprací s příspěvkem na budování a činnost stanice, kontaktujte se s námi. Pište, telefonujte, faxujte, nebo přímo přispějte na bankovní účet naší NADACE BERKUT. Rádi s vámi uzavřeme sponzorskou smlouvu (příspěvky na ochranu přírody se firmám a podnikatelům odečítají od ročního daňového základu).

KONTAKTNÍ ADRESA
A BANKOVNÍ SPOJENÍ:

NADACE BERKUT (Miroslav Blažek) STANICE PRO HANDICAPOVANÁ ZVÍŘATA

Zámek Kynžvart

354 91 Lázně Kynžvart

Tel. 0165/91269, fax 0165/91361

IČO: 47721863

účet č.

221202-634/0600

u Agrobanky L. Kynžvart

ing. Miroslav Trégler

SEZNAM ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÝCH DRUHŮ ROSTLIN V CHKO SLAVKOVSKÝ LES A NÁSTIN ZAJIŠTĚNÍ JEJICH OCHRANY

V Arnice č. 32 byl otištěn seznam zvláště chráněných druhů rostlin, a s jakými z těchto druhů se můžeme (podle našich současných znalostí) v CHKO setkat a jak je zajištěna jejich ochrana?

Legenda: 1. charakteristika stanoviště, 2. způsob ochrany, 3. ohrožení (v nejbližších letech), 4. poslední potvrzení výskytu, 5. počet lokalit

DRUHY KRITICKY OHROŽENÉ:

HOŘEČEK DRSNÝ (*Gentianella aspera*) (Heg. et Heer)

1. pastviny, 2. bez ochrany, 3. rekultivace, 4. 1992, 5. 2

ROŽEC HADCOVÝ (*Cerastium alsinifolium*) (Tausch.)

1. nelesní hadcové výchozy, 2. územní ochrana míst výskytu, 3. expanzí konkurenčně silnějšími travinami, 4. každoročně, 5. 3 + několik mikrolokalit

SLEZINÍK KLAMNÝ (*Asplenium adnigrum*) Milde

1. hadcové výchozy, 2. územní ochrana nejvýznamnějších míst výskytu, 3. nezjištěno, 4. každoročně alespoň některé lokality, 5. 5 - (10)

SVÍZEL SUDETSKÝ (*Galium sudeticum*) Tausch.

1. nelesní výchozy hadců - v keříčkových společenstvech, 2. územní ochrana místa výskytu, 3. snad expanzí třtin (*Calamagrostis* sp. div.), 4. 1992, 5. 1 (při průzkumu hadců zaměřených na tento druh můžeme očekávat další nálezy)

VRBA BORŮVKOVITÁ (*Salix myrtilloides*) L.

1. rašelinové louky, 2. územní ochrana místa výskytu, 3. svévolné zásahy do populace, jiné ohrožení nebylo zatím, pozorováno, 4. každoročně, 5. 1

DRUHY SILNĚ OHROŽENÉ:

BAHNIČKA CHUDOKVĚTÁ (*Eleocharis quinqueflora*) O. Schwarz

1. rašelinové louky, 2. ochrana nezajištěna, 3. rekultivační zásah, 4. 1988, 5. 1

HOŘEPNÍK LUČNÍ (*Pneumonanthe vulgaris*) F. W. Schmidt

1. vlhké louky, 2. bez územní ochrany, 3. rekultivační zásah, sukcesní změny, 4. 1992, 5. 1
JEDNOKVÍTEK VELEKVĚTÝ (*Moneses uniflora*) (L.) A. Gray

1. vlhké smrčiny, 2. bez ochrany, 3. porušení lokality při údržbě silnice, 4. 1992, 5. 1

KAPRADINKA SKALNÍ (*Woodsia ilvensis*) (L.) R. Brown

1. výslunné skály (amfibolity), 2. územní ochrana lokait, 3. nálet pionýrských dřevin (osika - *Populus tremula*), 4. každoročně 5. 1 (jedná se o 4 mikrolokalit)

KORÁLICE TROJKLANÁ (*Corallorhiza trifida*) Chat.

1. rašelinové louky s porosty vrby popelavé (*Salix cinerea*), 2. bez ochrany, 3. změna vodního režimu na stanovišti, 4. 1992, 5. 1

KOSATEC SIBIRSKÝ (*Iris sibirica*) (L.)

1. vlhké louky, 2. bez ochrany, 3. rekultivace lokality, 4. významné lokality každoročně, 4. cca 10

KRUŠTÍK BAHENNÍ (*Epipactis palustris*) (L.) Crantz

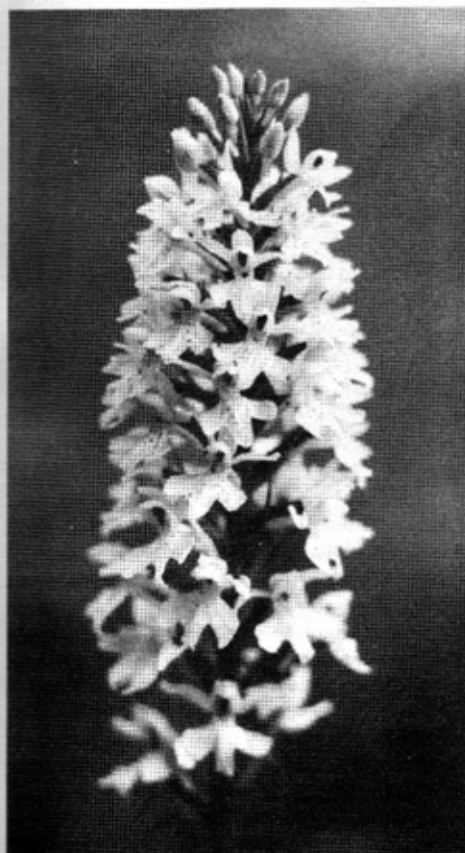
1. vlhké slatinné louky, 2. návrh na územní ochranu 1 lok., 2 lok. v 1. ochr. vodárenském pásmu, 3. sukcese (nálet dřevin), 4. 2 lok. v r. 1992, 1 lok. v r. 1988, 5. 3

PLAVUNÍK ALPSKÝ (*Diphasiastrum alpinum*) (L.) Holub

1. paseky, 2. bez ochrany, 3. obnova lesa, 4. v r. 1991 výskyt nepotvrzen (M. Trégler), 5. 1

RDEST ALPSKÝ (*Potamogeton alpinus*) Balbis

1. drobné, mělké vodní nádrže v centrální části SL a Tepelské vrchoviny, 2. bez ochrany, 3. zánik nádrže: lidským zásahem nebo přirozenou cestou, 4. 4 lok. v r. 1988, 1 lok. v r. 1990, 5. 5

Prstnatec plamatý - foto Harvánek

ROSNAKA OKROUHLISTÁ (Drosera rotundifolia) (L.)

1. rašeliniště, rašelinné louky a břehy rybníků
2. územní ochrana zajišťuje jen některé lok.
3. rekultivace, nálet dřevin, 4. některé lokality každoročně, 5. cca 10

SLEZINÍK HADCOVÝ (Asplenium cuneifolium) Viv.

1. hadcové výchozy, 2. územní ochrana nejvýznamnějších lokalit, 3. nezjištěno, 4. některé lokality každoročně, 5. cca 5

ŠICHA ČERNÁ (Empetrum nigrum) L.

1. rašeliniště, 2. územní ochrana nejvýznamnějších lokalit, 3. bez ohrožení, 4. každoročně, 5. 5 - (10)

TUČNICE OBECNÁ (Pinguicula vulgaris) L.

1. rašeliniště, rašelinné louky, 2. územní ochrana zajišťuje některé, ne nejvýznamnější lokality, 3. sukcese porostu, rekultivace, 4. některé lokality každoročně, 5. cca 15

VSTAVAČ MUŽSKÝ (Orchis mascula) L.

1. vlhké louky, 2. bez ochrany, 3. sukcese porostu, 4. každoročně, 5. 1

VSTAVAČ OBECNÝ ("kukačka") (Orchis morio) L.

1. středně vlhké až suché louky, 2. bez ochrany, 3. sukcese porostu, 4. 1992, 5. 2

VSTAVAČ OSMÁHLÝ (orchis ustulata) L.

1. suché louky, 2. bez ochrany, 3. sukcese porostu, 4. 1992, 5. 1 (1 jedinec)

VŠÍVEC BAHENNÍ (Pedicularis palustris) L.

1. rašelinné louky nebo okraje rybníků, 2. bez ochrany, 3. rekultivace, 4. 1990, 5. 4-5

VŠÍVEC MOKŘADNÍ (Pedicularis sylvatica) L.

1. fragmenty smilkových luk v komplexech mokřadních společenstev, 2. bez ochrany, 3. není ohrožen, 4. 1992-alespoň některé lokality, 5. cca 20

ZDROJOVKA POBŘEŽNÍ (Montia hallii) (A. Gray) Greene

1. luční prameniště, 2. bez ochrany, 3. rekultivace, 4. 1988, 5. 1

ZEVAR NEJMENŠÍ (Sparganium minimum) Wallr.

1. drobné, mělké vodní nádrže, 2. bez ochrany
3. zánik nádrží, 4. 1990, 5. 2

ZVONEK HADINCOVÝ (Campanula cervicaria) L.

1. výslunné stráně, 2. územní ochrana, 3. bez ohrožení, 4. 1992, 5. 1

OHROŽENÉ DRUHY:

HVOZDÍK KŘOVIŠTNÍ (Dianthus seguieri) Vill. in Chaix

1. louky a světliny v lesích hadcového hřbetu
2. územní ochrana některých míst výskytu,
3. nezjištěno, 4. některé lok. každoročně, 5. cca 5

KLIKVA BAHENNÍ (Oxycoccus palustris) L.

1. rašeliniště, rašelinné buly v mokřadech,
2. územní ochrana nejvýznamnějších lokalit,
3. nechráněné lokality rekultivacemi nebo sukcesními změnami, 4. některé lokality každoročně, 5. 25 - 30

Vrba borůvkovitá - foto Harvánek

KYHANKA SIVOLISTÁ (*Andromeda polifolia*) L.

1. rašelinistiště, 2. územní ochrana některých lokalit, 3. nezjištěno, 4. 1990, 5. 5

LILIE ZLATOHLÁVEK (*Lilium martagon*) L.

1. bučiny a meze, 2. územní ochrana několika velkých populací, 3. bez ohrožení, 4. každoročně alespoň některé lokality, 5. cca 20

OMĚJ PESTRÝ (*Aconitum variegatum*) L.

1. břehové porosty řeky Teplé a některých přítoků, 2. územní ochrana části lokality, 3. bez ohrožení, 4. každoročně, 5. lilie podél řeky

OMĚJ VLČÍ (*Aconitum vulparia*) Reichenb.

1. břehové porosty řeky Teplé, 2. územní ochrana - 1. ochranné vodárenské pásmo, 3. bez ohrožení, 4. 1992, 5. 1

PĚTIPRSTKA ŽEŽULNÍK (*Gymnadenia conopsea*) (L.) R. Brown ex W. et W. T. Aiton

1. vlhké, nekyselé louky, 2. bez ochrany, 3. sukcese (nálet olše - *Alnus glutinosa*, změna druhových dominant v porostu), 4. 1992, 5. 1

PLAVUNÍK ZPLOŠTĚLÝ (*Diphasiastrum complanatum*) (L.) Holub

1. paseky, 2. nezajištěna, 3. obnovou lesa, 4. 1991, 5. 1

PRHA CHLUMNÍ (*Arnica montana*) L.

1. sušší louky a okraje lesů, 2. územní ochrana nejvýznamnějších lokalit, 3. bez ohrožení, 4. některé lokality každoročně, 5. 30 - 40

PRSTNATEC MÁJOVÝ (*Dactylorhiza majalis*) (Reichenb.) Hunt et Summerh.

1. vlhké, mnohdy rašelinící louky, 2. územní ochrana některých lokalit, u jiných, obhospodařovatel pravidelně provádí kosení, 3. rekultivace, sukcese porostů, 4. některé lokality každoročně, 5. 50 - 60

PRSTNATEC LISTENATÝ (*Dactylorhiza longibracteata*) (F. W. Schmidt) Holub

1. rašelinistiště, rašelininné louky, 2. územní ochrana zajišťuje některé lokality, 3. rekultivace, sukcese porostů, 4. některé lokality každoročně 5. cca 10

TARÍCE SKALNÍ (*Aurinia saxatilis*) (L.) Desv.

1. výslunné skály, 2. územní ochrana 3. nezjištěno, 4. 1992, 5. 2

TOLIJE BAHENNÍ (*Parnassia palustris*) L.

1. mokřady, 2. bez ochrany, 3. rekultivace, sukcesní změny porostu, 4. některé lokality pravidelně, 5. 10 - (15)

TUŘICE (OSTŘICE) Davallova (*Vignea davalliana*) (Schmidt) Reichenb. in Mössler

1. vlhké nekyselé louky, 2. bez ochrany, 3. sukcese prostu, 4. 1987, 5. 2 - 3

ÚPOLÍN EVROPSKÝ (*Trollius altissimus*) Crantz

1. vlhké vysokostébelné louky, 2. územní ochrana některých lokalit, 3. rekultivace

Arnika chlumní - foto Harvánek

nechráněných ploch, 4. nejvýznamnější lokality každoročně, 5. 30 - 40

VACHTA TROJLISTÁ (*Menyanthes trifoliata*) L.

1. rašelinné louky a vrbiny, 2. územní ochrana některých lokalit, 3. rekultivace, 4. některé lokality pravidelně, 5. cca 20

VEMENÍK DVOULISTÝ (*Platanthera bifolia*) (L.) L. C. Richard

1. středně vlhké louky, výjimečně listnaté háje
2. některé plochy pravidelně koseny, 3. sukcese na neobhospodařovaných porostech, 4. každý rok je shlednuta alespoň některá lokalita, 5. do 10 lok.

VRANEC JEDLOVÝ (*Huperzia selago*) (L.)

1. vzácně na hadcových výchozech, 2. územní ochrana většiny míst výskytu, 3. bez ohrožení
4. 1992, 5. 4

VRATÍČKA MĚSÍČNÍ (*Botrychium lunaria*) (L.) O. Swartz in Schrad.

1. vzácně na hadcových výchozech, 2. územní ochrana míst výskytu, 3. expansivní třtiny, 4. 1992
5. 3

VRBA PLAZIVÁ (*Salix repens*) L. - údaje o jejím výskytu na území CHKO bude nutné v této sezóně ověřit, druh totiž nebyl doposud odlišován od podobného druhu - vrba rozmarýnolistá (*Salix rosmarinifolia*) - K tomuto druhu patří většina populací plazivých vrb na území CHKO SL.

VŘESOVEC PLEŤOVÝ (*Erica herbacea*) L.

1. hacové a amfibolitové výchozy (vzácně proniká i na žulový podklad), 2. územní ochrana nejvýznamnějších míst výskytu, 3. bez ohrožení, 4. nejvýznamnější lokality každoročně, 5. cca 20

ZIMOSTRÁZEK NÍZKÝ (*Polygaloides chamaebuxus* L. O. Schwarz)

1. hadcové výchozy a výslunné stráně na Bečovsku, 2. územní ochrana nejvýznamnějších míst výskytu, 3. bez ohrožení, 4. nejvýznamnější lokality každoročně, 5. cca 5

Z přehledu vyplývá, že většina chráněných druhů v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les roste ve dvou výrazně odlišných biotopech:

- a) na hadcových výchozech - 10 druhů
- b) na mokřadech - 28 druhů.

S každým stanovištěm je spojen zcela rozdílný ochranný režim zajišťující úspěšné přežívání druhů. Hadce, jakožto výjimečný a takřka stabilní krajinný fenomén, jsou podchyceny sítí chráněných území, která zaručují jak územní ochranu, tak zavedení vhodného managementu. Ten spolu s extrémními stanovištními podmínkami by měl umožnit dlou-

hodobě konzervování sukcesních stadií a na ně vázaných rostlinných druhů. Všem těmto faktorům vděčí hadcová květena za své mnohem lepší výhledy do budoucnosti, oproti druhům mokřadních společenstev.

Mokřadní společenstva jsou výsledkem tradičního obhospodařování odlesněné krajiny - jako je například kosení, extenzivní pastva, zakládání drobných vodních nádrží atd., a samovolně probíhající sukcese na plochách neobhospodařovaných. Mimo stojí další mokřady vrchovištní rašeliniště. Tyto přírodní klenoty jsou samozřejmě původní prvek v krajině CHKOSL, kromě svého vzniku se od zde rozebíraných mokřadů liší i rychlostí sukcesních změn - život rašeliniště trvá tisíce let.

V nelesních enklávách se proto dnes na jedné ploše setkáváme se souborem odlišných sukcesních stadií a tím pádem i s rozmanitými společenstvy a pro ně charakteristickými druhy:

vysokostébelné louky (svaz *Calthion* - roste na nich například prstnatec májový, upolín evropský) vyžadují kosení, u rašelinných vrbín (svaz *Salicion cinereae* - zde se vyskytuje korállice trojklanná), nebo rašelinných bultů s klikvou bahenní, zde však zásah nepřipadá v úvahu.

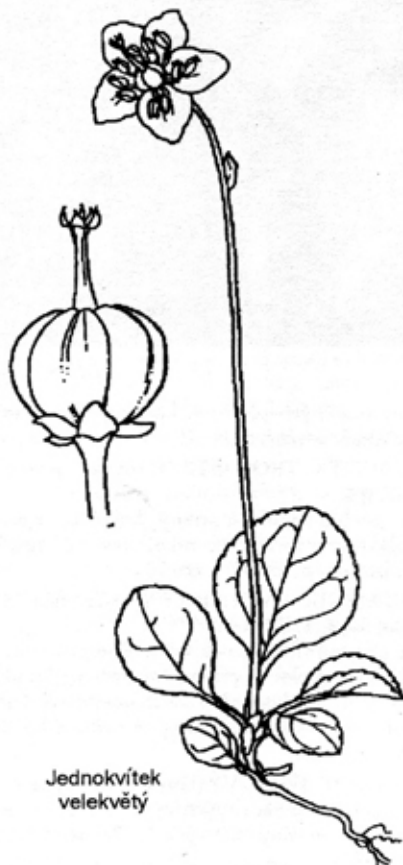
Správný management v těchto vzájemně propojených mozaikách bude významným orůbkem v další ochranné práci. Udržení a zajištění rozvoje nelesních mokřadních enkláv se pro přežití chráněných druhů stává stejně významným úkolem jako péče o již existující maloplošná chráněná území.

(Autor příspěvku je strojní inženýr, amatérský botanik, v nynější době pracuje v Městském úřadě v Mariánských Lázních jako městský ekolog).

JEDNOKVÍTEK VELEKVĚTÝ

(článek k barevné fotografii na obálce)

Jedná se o vytrvalou bylinu. Kořeny provazovité. Lodyha je přímá 10 - 15 cm

Jednokvítěk
velekvětý

vysoká, úzce křídlatě hranatá, lysá. Listy má přizemní, přezimující, široce vejčité až okrouhle eliptické, na okrajích drobně vroubkované, na vrcholu tupé nebo slabě přišpičatělé a jsou světlezelené barvy. Kvete bíle a květ je vonný. Jednokvítěk velekvětý (*Moneses uniflora* L.) má rád vlhké lesy včetně lesních kultur, nejčastěji se zapojeným mechovým patrem. Najdeme ho i na lesních okrajích, na kyselých i

zásaditých půdách. Jedná se o druh s velmi mezerovitým a nerovnoměrným rozšířením; ve středních polohách roztroušeně, v podhorských a horských oblastech je častější.

(Podle Květeny České republiky, Academia, Praha 1990)

KOKOŘÍK

Patří do čeledi liliovitých. Tři ze 4 druhů rodu kokořík (*Polygonatum* Mill.) jsou si

Kokořík
mnohokvětý

podobné střídavými, široce elipčitými až podlouhlými listy, z jejichž paždí vyrůstají svěšené bělavé květy. Kokořík mnohokvětý (*P. multiflorum* (L.) All.) se od kokoříku lékařského neboli vonného (*P. odoratum* (Mitt.) Druce) liší počtem 3 - 5 květů na úžlabní stopce, zatímco u vonného kokoříku jsou květy jednotlivé až po dvou a voní, jak jméno napovídá. Kokořík mnohokvětý má lodyhu oblou, vonný má lodyhu hranatou stejně jako další kokořík širolistý s nápadně širokými vejčitými listy, které jsou na rubu jemně pýřité. Posledně jmenovaný je poměrně vzácný. V CHKO Slavkovský les je místně bohatý porost kokoříku lékařského (vonného) na vrchu hradu Andělská Hora, vyskytuje se také na Šemnické skále a jistě i jinde. Stanoviště kokoříku jsou stinná až prosvětlená místa v lesích, křovinách, na skalách a na stepních lokalitách. Všechny kokoříky jsou jedovaté. Přestože *Polygonatum odoratum* má podle J. Doštála české jméno lékařský, neuvádí se běžně jako léčivka. Jeho hlízovitý oddenek přetrvává až 20 let a podle pohádek je snad oním "přeskočkořenem" pro hledače pokladů.

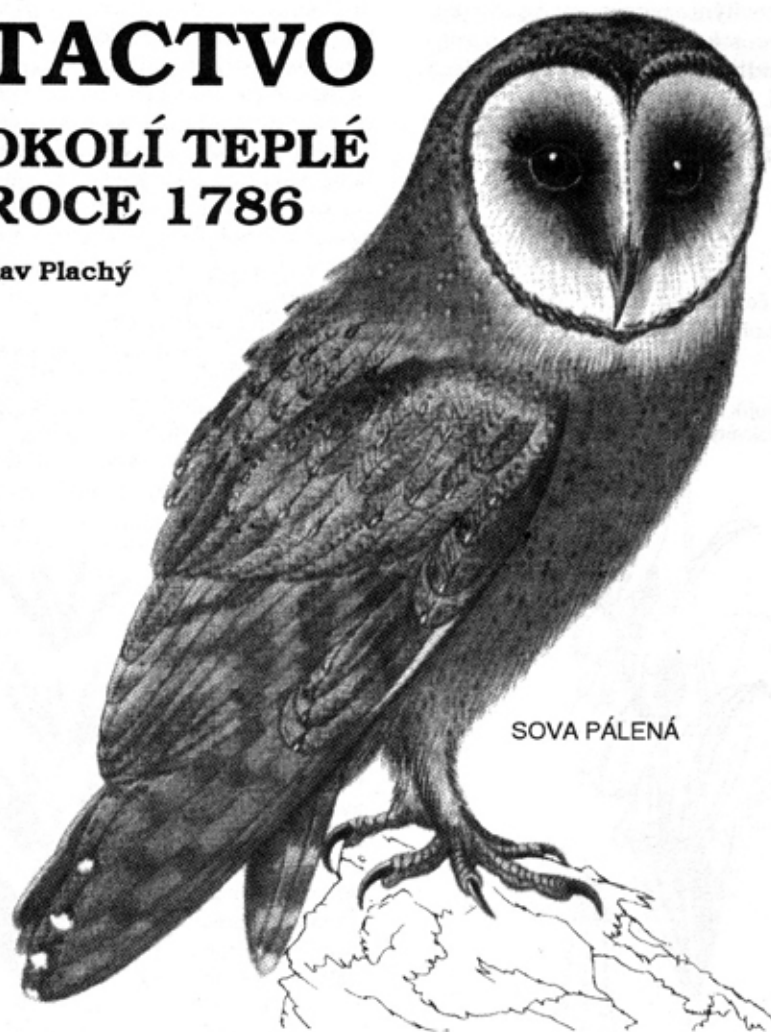
Ing. S. Wieser
(SB)

Pro srovnání běžně ve
Slavkovském lese se vyskytující
Kokořík přeslenatý

PTACTVO V OKOLÍ TEPLÉ V ROCE 1786

Ladislav Plachý

SOVA PÁLENÁ

V časopisu "BEZIRK TEPL" uvádí Franz Klement v roce 1882 výpis z hospodářské zprávy panství Toužim v roku 1786 seznam ptactva, které se nalézá nebo objevuje v oblasti Teplé.

Bažant obákový	Krutihlav
Bažant obecný	Křepelka polní
Bekasina otavní	Křivka velká
Bělořit šedý	Koroptev polní
Brhlík	Kukačka
Brkoslav severní	Kulík říční
Bramborníček	Kulík písečný
Budníček větší	Kulišek nejmenší
Bukač velký	Ledňáček říční
Čejka chocholátá	Lelek lesní
Červenka obecná	Lyska černá
Čížek lesní	Mandelík
Dlask	Mlynařík dlouhoocasý
Datel černý	Morčák prostřední
Drozd kvíčala	Morčák velký
Drozd zpěvný	Moták lužní
Drozd brávník	Orlovec říční
Dřemlík tundrový	Ořešák
Dudek chocholatý	Ostříž lesní
Havran polní	Pěnice vlašská
Holub hřivnáč	Pěnkava
Holub douprák	Polák chocholačka
Hrdlička zahradní	Polák malý
Hrdlička divoká	Poštolka obecná
Husa polní	Potápka roháč
Hýl obecný	Potáplice lední
Chocholouš	Puštík bělavý
Chrástal polní	Puštík obecný
Jespák šedý	Racek chechtavý
Jespák malý	Rehek zahradní
Jestřáb lesní	Rorýs obecný
Jiříčka obecná	Skřivan polní
Jeřábek lesní	Skorec vodní
Kachna divoká	Sluka lesní
Kavka obecná	Slípka zelenonohá
Káně lesní	Sokol stěhovavý
Kalous pustovka	Sojka obecná
Kalous ušatý	Sova pálená
Koliha malá	Stehlík obecný
Konopka obecná	Straka obecná
Konipas bílý	Strnad obecný
Konipas luční	Strakapoud velký
Kos	Strakapoud malý
Krahujec obecný	Střízlík obecný
Králíček obecný	Skřivan lesní

Sýkora koňadra	Vrabec polní
Sýkora parukářka	Vrabec domácí
Sýkora modřinka	Vrána obecná
Sýkořice vousatá	Výr velký
Sýček obecný	Výreček malý
Špaček obecný	Volavka popelavá
Šoupálek dlouhoocasý	Zvonek zelený
Tetřev hlušec	Zvonohlík zahradní
Tetřívěk obecný	Žluna šedá
Ťuhýk obecný	Žluna zelená
Ťuhýk šedý	Žluva hajní
Vlaštovka obecná	

Seznam pravděpodobně nebude vyčerpávající. Celkem se uvádí málo zpěvného ptactva a vzhledem k tomu, že v oblasti je velké množství zamokřelých luk, neuvádí se například čáp bílý. Přesto je však uvedený seznam z roku 1786 zajímavý.

ŤUHÝK ŠEDÝ

PÉČE O SVATOŠSKÉ SKÁLY

V Arnice č. 34 jsem publikoval článek Svatošské skály ve výhledu. Název napovídal, že tehdy popisovaná probírka porostů je jen jednou součástí plánu péče o toto zvláště chráněné území v kategorii národní přírodní památka. Dvojsmyslem názvu článku byl i nově otevřený pohled na skály.

První etapa kácení stromů proběhla v předjaří roku 1993. Ve druhé etapě v zimě 93/94 byly vykáceny stříbrné smrky jakožto exoty, které nepatří do původních porostů, k jejichž obnově by měl směřovat plán péče o toto území. Na základě výběrového řízení bylo nakonec zadáno vyřezání náletových dřevin, téměř výhradně břízy, ze skalních štěrbin. Důvodem bylo nejen zakrývání pohledů na skály, ale také jejich narušování kořeny dřevin a expanzí nánosů.

Pro další léta je nutná údržba porostů seřezáváním výhonů olší v břehovém porostu a pěstebními zásahy, které by měly směřovat k vytvoření přirozeného křovinného porostu suťových svahů. Tento postup bude vyžadovat podrobnější přípravu a také součinnost aktivu Správy CHKO SL.

V letošním roce bude také geodeticky zaměřena a vytýčena hranice CHÚ Jan Svatoš a doufám, že také bude oficiálně změněn název na "Svatošské skály". Pochůzkou v terénu s pracovníkem Městských lesů Loket byla stanovena optimální hranice CHÚ, které je z hlediska lesnického bezlesím na odd. č. 96. Je pravděpodobné, že zaměřením bude stanovena větší plocha, než jaká je vedena ve výnosu MŠANO z roku 1933, kdy zde byla zřízena přírodní rezervace.

Nejvíce problémů přináší existence jinak žádoucí a velmi pěkné restaurace na protějším břehu u Svatošských skal. Ze strany majitelů i hostů je trvale veden tlak na zrušení zákazu vjezdu motorových vozidel do údolí Ohře v nejceněnější partii, která je mezi Loktem a Karlovými Vary. K této iniciativě se přidává Česká pošta, která vlastní objekty letního tábora známého pod názvem Pionýrské nad Ohří. Zcela jednoznačný je názor státní správy v ochraně přírody i správních a samosprávních orgánů zejména města Lokte na potřebnost dalšího trvání zákazu vjezdu do údolí. K účinnému dodržování tohoto zákazu je nutná kontrola, která se bohužel vymyká moci Správy CHKO SL. Potřebné je také vybudování odstavného parkoviště. Práce na jeho zřízení byly zahájeny na podzim r. 1993 a pro množství překážek restitučních, finančních a zejména obecně administrativních se dodnes nepodařilo více než to, co mohla Správa CHKO SL urychlit svým rozhodnutím o kácení dřevin na místě budoucí parkovací plochy u kolonie zahrádek v Doubí. Parkoviště by mohlo podnítit zavedení případných návazných služeb jako je kyvadlová doprava, půjčovna kol a třeba také by mělo dojít ke změně orientace restauračních a ubytovacích zařízení, která existují v katastrálním území Údolí u Lokte, v nynější místní části Svatošské skály.

Z naznačené problematiky vyplývá, že ve výhledu nebude jednoduché pečovat o národní přírodní památku a nejužasnější přírodní zázemí, které v blízkosti měst Lokte a Karlovy Vary tvoří řeka Ohře.

K. Vary 29. 7. 1994
Ing. Stanislav Wieser

Ladislav Plachý

MYSLIVOST VE SLAVKOVĚ VE DVACÁTÝCH LETECH

Revír lovecké společnosti obnášel 350 hektarů lesů a 800 hektarů polností. Jeho hranice byly ohraničeny silnicí od viaduktu k Nadlesí, cestou do Třidomí, dále k mlýnu (nyní Šachta III) a cestou směrem k cestě do Hájí. Od Lánského dvora dále k Větrnému dvoru, k šibenici a zpět k viaduktu. Pole, lesíky, louky, potůčky a rybníky, to vše vytvářelo

příhodné prostředí pro různou zvěř s dobrou úživností. Honitba byla pronajata společnosti, která byla složena pouze z občanů obce. Ve své historii byla pouze jedenkrát pronajata jedinci. Lovecká společnost sestávala pouze ze třinácti členů a nový člen mohl být přijat jen když některý člen odstoupil, nebo zemřel. Bylo však možné pozvat lovecké hosty. Nájemné v letech 1918 - 1938 činilo Kč 1.600,- ročně, které přišlo do městské pokladny. Ulovená zvěř musela být nahlášena a poplatek za odstřel zůstal v pokladně spolku. Rozdíl mezi poplatkem za nájem a příjmem za odstřely museli členové hradit "společně ze svého". Jeden člen společnosti byl pověřen "rušením" ulovené zvěře a podle seznamu dostal

každý člen společnosti určitý kus zvěřiny a to tak, aby se postupně dostalo na všechny stejným dílem co do jakosti a druhu. V té době neexistovaly ještě ledničky a tak musela být zvěřina ihned spotřebována. V celém revíru se ročně ulovilo asi 25 kusů srnčího, 150 zajíců, asi 200 bažantů, 200 koroptví, 50 kachen a při hranicích s Nadlesím několik tetřívků. Vzácností nebylo ulovení tetřeva. Ve společnosti se občas objevovaly názory týkající se trofejí ulovených srnců a šetření srn. Všichni se však poctivě o svůj revír starali. Každý člen měl svůj zásyp a seník s jesličkami na zimní krmení. Rovněž bylo odstřeleno dost škodné, hlavně lišek, ale i dosti kání a jestřábů. Na jaře a na podzim hodně vran, které ve velkých hejnech přilétaly. V revíru se nacházelo velké množství malých hald, jako pozůstatek bývalé hornické činnosti, objevovalo se na tomto území i velké množství zmijí. Společnost organizovala jejich sběr. Lovci vždy prosazovali nejprve ochranu zvěře a teprve na druhém místě byl lov. Hony byly na podzim - konaly se vždy čtyřikrát a byly bohaté, jak je vidět z výše uvedeného seznamu počtů ulovené zvěře. Lovecká sezóna pak byla ukončena v některém hostinci, kde se pak tradičně ozýval zpěv prokládaný mysliveckou latinou.

RNDr. Jaroslav Michálek - Okresní muzeum Sokolov

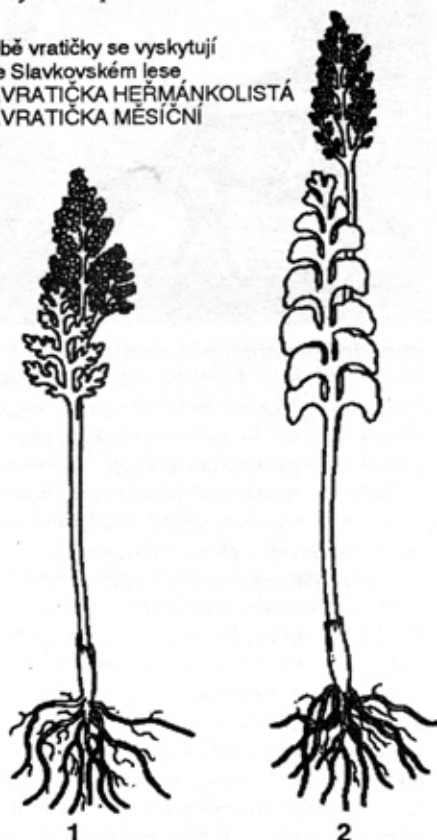
VRATÍČKA HEŘMÁNKOLISTÁ**(Botrychium matricariifolium) V CHKO SLAVKOVSKÝ LES**

Při pročitání Arniky č. 33 mě v informaci M. Tréglera o činnosti botanické sekce v r. 1992 upoutala zmínka o potvrzení výskytu jednokvítku velekvětého v údolí Lobežského potoka. Připomněla mi příhodu, kterou jsem na téže lokalitě zažil před třemi roky. 3. června 1990 jsme si vyšli s dětmi na výlet k bývalé obci Milíře. Asi 50 metrů poté, co jsme odbočili z údolí Lobežského potoka na lesní silničku k Milířům, spatřila manželka v mechatém okraji cesty skupinu jednokvítků. Nálež mě zaujal a rozhodl jsem se lokalitu navštívit později a důkladně ji prozkoumat. 16. června jsme zde byli znovu. Zatímco jsem fotografoval jednokvítky, prohlížela si žena pestrá vegetaci na protější straně silničky. Dříve než jsem stačil jednokvítky zaostřit, překvapila mě svým novým objevem, nálezem drobné kapradiny - vratičky. Můj údiv vzrostl, když jsem v zápětí zjistil, že se nejedná o "běžnou" vratičku měsíční (*Botrychium lunaria*), ale o kriticky ohrožený druh - vratičku heřmánkolistou (*Botrychium matricariifolium*). Detailně jsme prohlédli asi dvacet metrů dlouhý osluněný travnatý okraj silničky a našli ještě jednu vratičku. 29. června jsem zde byl tento rok naposledy. Vратиčky, které již měly tmavé výtrusnice, jsem vyfotografoval a sepsal rostliny, které se v lemovém společenstvu vyskytovaly. Další dva roky se mi na lokalitě nepodařilo nalézt ani jednu vratičku a zdálo se, že jediným dokladem o ojedinělém nálezu budou diapositivy. Až letos při opětovné revizi naleziště (10. 6.) upoutala moji pozornost nepatrná rostlinka - mladá vratička heřmánkolistá s ještě zavínutými sterilními listy. Místo

jsem označil a na nález upozornil členy ekologické sekce při sokolovském muzeu - Jana Janouška a Petra Krásu. Ti zde o týden později zjistili na ploše ne větší než 1 m² celkem šest rostlin této vzácné kapradiny. Při poslední návštěvě 26. června jsem na místě našel tři téměř plodící vratičky, jednu rostlinu již prásící a v samém okraji silničky jednu vratičku zničenou buď koly auta nebo neopatrným šlápnutím. Vzhledem k mimo-

Obě vratičky se vyskytují ve Slavkovském lese

1. VRATÍČKA HEŘMÁNKOLISTÁ
2. VRATÍČKA MĚSÍČNÍ

řádnosti výskytu vratičky heřmánkolisté, je na místě uvést i další rostlinné druhy, se kterými se na lokalitě vyskytuje. Společenstvo osluněného, mírně sešlapávaného okraje zanedbané, kdysi štěrkované lesní silničky, je charakteristické řídkým a pestrým travinným i bylinným porostem na skeletovitém (štěrkovitém) substrátu. Travní dominantou je zde kostřava červená (*Festuca rubra*) s řídce roztroušenými malými trsy metlice trsnaté (*Deschampsia cespitosa*), ojedinělým psinečkem rozkladitým (*Agrostis capillaris*) a třeslicí prostřední (*Briza media*). Z dvou- až tříčetných rostlin dominuje černohlávek obecný (*Prunella vulgaris*), který zde vytváří hustý porost nízkých rostlin, častý je jetel luční (*Trifolium pratense*), len luční (*Linum catharticum*), pryskyřník hájní (*Ranunculus nemorosus*), kopretina bílá (*Chrysanthemum leucanthemum* agg.), máchelka srstnatá (*Leontodon hispidus*), jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*), ojediněle zde roste bedrník obecný (*Pimpinella saxifraga*), černýš luční (*Melampyrum pratense*), řebříček obecný (*Achillea millefolium*), hrachor lnolistý (*Lathyrus linifolius*), rozrazil rezečvitek (*Veronica chamaedrys*) a jahodník obecný (*Fragaria vesca*). Toto bohaté společenstvo přechází na straně k silničce v nízoučkový trávníček tvořený k sešlapu odolnou lipnicí roční (*Poa annua*), směrem ke smřčině je vystřídáno monotónním porostem třtiny chloupkaté (*Calamagrostis villosa*). Vratíčkář se zde nejlépe daří v druhově bohatém společenstvu s kostřavou. Ojedinělý výskyt na kraji řídkého porostu třtiny chloupkaté nemá větší perspektivu. Právě menší celková pokryvnost rostlin, převažující nízké byliny a malé zastínění umožnily (vedle dalších nutných podmínek) přetrvat vratíčkář heřmánkolistým na této lokalitě do současnosti. Jejich další osud

závisí na konzervaci současného stavu, zejména udržení travnatého štěrkovitého lemu silničky a likvidaci náletu smrku, břízy a vrby jívy. Osobně sleduji deset let jedno významné naleziště vratičky heřmánkolisté v Krušných horách, kde roste společně s vratíčkou měsíční a další raritou - kriticky ohroženým vítodem douškolistým (*Polygala serpyllifolia*). Není bez zajímavosti, že i v tomto případě se jedná o společenstvo štěrkovitého okraje staré lesní silnice. Vzhledem k tomu, že vratíčka heřmánkolistá je rostlina nenápadná a tudíž přehlížená, lze doufat, že výše uvedený náález nebude pro CHKO Slavkovský les jediný. Vratíčka heřmánkolistá (*Botrychium matricariifolium*) je drobná kapradinka, nejčastěji 7 - 17 cm vysoká, velmi proměnlivá jak ve velikosti, tak ve vroubování až laločnatosti listů. Roste převážně na kyselých půdách v sušších podhorských lesích (bory, smřčiny), na lesních světlinách a u cest, většinou na písčitých půdách, nejčastěji ve společenstvech řádu Nardetalia. V Čechách se vyskytuje na celém území vzácně a lokalit v současné době ubývá. Ve vyhlášce MŽP ČR č. 395/1992 Sb. je v seznamu zvláště chráněných druhů rostlin uvedena v 1. kategorii - kriticky ohrožený druh. Pro CHKO Slavkovský les je vratíčka heřmánkolistá uváděna z Karlových Varů, další nejbližší lokality jsou Františkovy Lázně, Cheb, Nejdek a Boží Dar (Květena ČSR I. z r. 1988). Totéž uvádí i B. Slavík v mapě rozšíření tohoto druhu (Fytokartografické syntézy ČSR I. z r. 1986). S údajem Slavkovský les bez bližšího komentáře se setkáme i v Nové květeně ČSSR (Dostál 1989). Ve starší literatuře se např. v geobotanické studii Císařský les (DOMIN 1924) s vratíčkou heřmánkolistou (na rozdíl od vratičky měsíční) nesetkáme.

KAPLIČKA U OBRAZU

Lesní promenády kolem Karlových Varů zdobí desítky altánků, chat, sedátek a odpočívadel. K chvílím pokory a zamýšlení vybízejí poutníka také četné kapličky. Velmi starou tradici má kaplička U obrazu. Na jejím místě kdysi stával mohutný, do tří částí rozeklaný dub. V roce 1716 neznámý dárce zavěsil na strom obraz Panny Marie. Od té doby se tomuto místu začalo říkat U obrazu. Dne 24. července 1900 byla v lokalitě U obrazu odhalena nová sloupová kaplička z bílého mramoru. V její nice byl zavěšen skvostný

obraz Panny Marie s Vřídlem, dílo vídeňského malíře secese Franze Matsche. Na plechu malovaný a speciálně zasklený obraz byl po roce 1945 vandalsky poničen střelbou a je dnes uložený v Karlovarském muzeu. Mramorovou kapličku provedl profesor Luntz z Vídně. Peníze na její zřízení věnoval tajný rada Nikolaus Dumba z Vídně, častý návštěvník Karlových Varů a milovník lesního zákoutí U obrazu. 24. červenec byl dnem narozenin pana rady, který se však odhalení kapličky již nedožil. Areál U obrazu zahrnuje stejnojmennou chatu, sloupovou kapličku, kamennou lavici a kamenné sedátko. Kromě kapličky U obrazu lze

o věcech života a světa rozjímat nejlépe na tzv. Lesní pobožnosti v údolí za Křížkovou ulicí. Lesní pobožnost je v lázeňských lesích určitě nejkrásnějším místem pro tichou kontemplaci duše. Chrámovou lodí je zde les, oltářem skála porostlá mechem. Lesní pobožnost vyzařuje ne-

všední kouzlo, jež dává tušit atmosféru pohanských přírodních svatyní. O těchto věcech však nemají ponětí hloupí vandlové, kteří mystické místo roku 1991 zlovolně poničili. Boj Dobra se Zlem je věčný a poučení z minulosti neexistuje.

Dr. Stanislav Burachovič

KOSTEL V JAVORNÉ

Farní kostel sv. Jana Nepomuckého navazuje na západní křídlo zámku Javorná. Stavba (tehdy ještě jako kaple) se uskutečnila za Questenberků v letech 1729 - 30 v rámci přestavby tvrze na zámek. Architektonicky je zdůrazněno pouze severní průčelí s vchodem do kostela, pročleněné pilastrovým řádem na vysokém kvádrovém soklu s výklenky se sochami světců (sv. Jan Nepomucký, sv. Vojtěch a sv. Prokop). Na portálu je rovněž dvojice andílků přidržující kounický a questenberský znak. Jak uvádějí různí autoři (Bělohávek a kol., 1985, Poche a kol., 1977) na hlavním oltáři (z roku 1731) je obraz sv. Jana Nepomuckého, po stranách oltáře obrazy sv. Jiljí a Prokopa. Autorem obrazů sv. Dominika a Aloise (z roku 1802) na bočních barokních oltářích je malíř Josef Kramolín. Dnes však v mnoha případech můžeme obdivovat pouze prázdné rámy, ze kterých byly obrazy při opakovaných loupežích vyříznuty.

Literatura: Bělohávek, M. a kol. (1985): Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezku

/IV/ Západní Čechy. - Svoboda, Praha, 521 s.

Poche, E. a kol. (1977): Umělecké památky Čech 1 / A-J/. - Akademia, Praha, 643 s.

Interier kostela u zámku v Javorné

AUTOBUSEM ZA POZNÁNÍM

Po několikaleté "odmlce" v oblasti autobusových zájezdů připravila Správa CHKO pro dobrovolný aktiv a své příznivce terénní školení směřované do severní a severovýchodní části CHKO.

Ti, kteří vydrželi celý den, navštívili tato místa:

- býv. Cafe Wolfstein (se zajímavým výkladem ing. Švandrlíka)

- přírodní rezervaci Vlček (prohlídka dříve nepřístupného vojenského muničního skladu) - připravovanou přírodní

rezervaci Mokřady pod Vlčkem (zde ing. Jäger zájemcům představil lindušku lesní a bramborníčka hnědého) - přírodní rezervaci Údolí Teplé - hrad Bečov (prohlídka umožněna díky nevšední laskavosti kastelána p. Lebra)

- památné stromy na Bečovsku (Buky nad Bečovem, Dub u hudební školy, Lípy u fary v Bečově, Křížové stromořadí, Stromořadí princezny Marie)

- navrhovanou přírodní památku Čedičové varhany u Hlinek

- uvažovanou přírodní rezervaci Kounické louky

- Lysina (panoramatický výhled z Lysiny doprovozoval odborným výkladem ing. Wieser)

- farní kostel sv. Jana Nepomuckého v Javorné (jehož interier dokumentuje současnou lupičskou vlnu zaměřenou na církevní památky)

- přechodně chráněnou plochu Pastvina v Pile (zde vzhledem k pokročilé dení době byla zájemců doporučena individuální návštěva jindy)

- vrch, obec a hrad Andělská Hora (na hradě vrcholily přípravy na večerní koncert) - přírodní rezervaci Olšová Vrata (Šemnická sklála).

Na závěr dobrá zpráva i pro ty, kteří nebyli "u toho": Na podzim s největší pravděpodobností vyjede ochránářský autobus opět (i když úplně jina).

(Bytel)

Exkurse aktivu Správy CHKO SL u gotické kaple hradu Bečov n/T

Ladislav Plachý

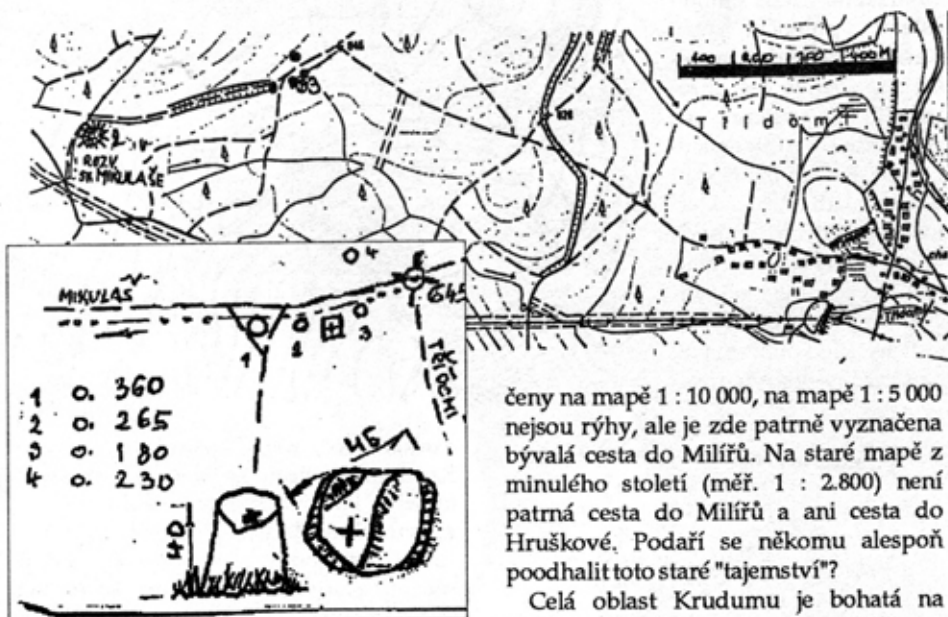
STÁLE TAJEMNÝ KRUDUM

Jdeme-li starou cestou z Nadlesí do Hruškové, která vede tichým lesem pod Spáleným vrchem, narazíme na odbočku, která směřuje k hájovně v Třidomí, narazíme na skupinu čtyř vzrostlých buků. Proč zde byly tyto buky vysazeny? Možná v archivu Nosticů by se našla zmínka. Buk č. 1 by zasluhoval ochranu - je skutečně překrásný.

Během měření stromů byl pod cestou pod naneseným listím objeven mezník (?) s vytesaným křížem. Mezník je z neopracovaného kamene a možná po jeho odkrytí by se našlo další značení.

mechem. Možná, že se nejedná o starou cestu, ale o kutací rýhu zaniklého historického dolování. Podstatný je však nález podivuhodného kamene. Jak hluboko v zemi je kámen uložen není prozatím zjištěno. Na jeho svrchní části po odstranění mechu byly objeveny vytesané číslice a podivné znaky (viz náčrtek). Pravděpodobně se jedná o mezník.

V zemních rýhách (nebo bývalé cestě) je stromový porost o síle 30 - 50 cm. Zemní rýhy jsou v průměru 80 - 150 cm hluboké a široké 120 - 180 cm. Při studování různých map jsou rýhy částečně vyzna-

Asi 130 metrů jižně od kůlny Krudumské hájovny, ve výmolu pravděpodobně staré cesty Třidomí - Milíř, byl nalezen placatý kámen, celý porostlý

čeny na mapě 1 : 10 000, na mapě 1 : 5 000 nejsou rýhy, ale je zde patrně vyznačena bývalá cesta do Milířů. Na staré mapě z minulého století (měř. 1 : 2.800) není patrná cesta do Milířů a ani cesta do Hruškové. Podaří se někomu alespoň poodhalit toto staré "tajemství"?

Celá oblast Krudumu je bohatá na různé pověsti. Jednu Vám chci přiblížit.

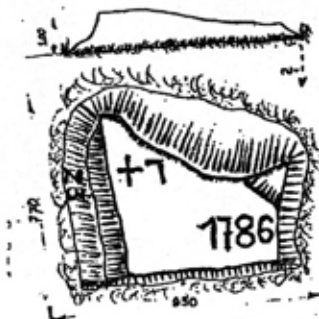
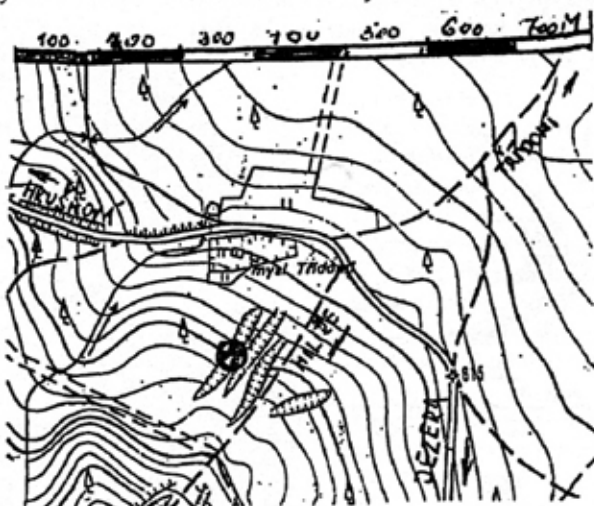
Když večer na narození Krista svolávají zvony hornického kostela ve Slavkově věřící k pobožnosti, začne být v jinak

tichých lesích okolo Krudumu živo. Z propadlých šachetních otvorů se vynoří tmavé postavy, které v dlouhých řadách se v tiché chůzi blíží ke svému nočnímu cíli. Jsou to mrtví horníci z celého Císařského lesa, kteří po dlouhá staletí dobývali z hlubin země cenné rudy a jejich usilovnou prací tak zvelebili hornická města Slavkov, Krásno a Litrbachy. Jako dík za tuto práci pak Všemohoucí tuto noc umožňuje všem, aby mohli v pozemské podobě oslavit narození Krista Pána v kostelíku sv. Mikuláše.

Kostelík sv. Mikuláše byl za švédských válek do základů zničen. Dnes jsou patrné jen nepatrné rozvaliny. Přesto se každoročně o svaté noci objeví kostelík ve své plné kráse, aby horníci z celého Císařského lesa mohli oslavit půlnoční mši. Každoročně, když nadešel popisovaný čas, shromáždili se všichni ve slavnostně osvětleném kostele. Kolem oltáře stáli v řadě mladí horníci, kteří na stříbrných mísách drželi drahé kamení. Nad oltářem pak byly ze zářících kamenů postaveny jesličky. Před oltářem pak na stolečku pokrytém ru-

dým sametem ležely symboly černých horníků a sice kladivo, mlátek a hrábě. Po stranách na zdi pak byly znaky okolních měst.

V prvních řadách seděli vousatí starci ve vysokých krajzlicích. Jejich jména se objevují v kronikách jako jména feudálních majitelů měst. Byli zde i bývalí radní a vedoucí horních cechů. Za nimi seděli pak černí horníci, kteří do posledního místečka zaplnili kostelík. Za slavnostního zvuku varhan začala mše, kterou celebroid duchovní s dlouhým bílým vousem a který byl oděn do zlatého roucha. Když na chóru vedle varhan zapěli žáci latinské školy ze Slavkova "Gloria in

exelsis deo", rozzářilo se celé temeno Krudumu a dolů ke kostelíku se snesl anděl a ten oznámil narození Páně. Za zpěvu díkůvzdání se pak ukončila mše a tmavé postavy se vracely do svých šachet. Zároveň se kostelík, který byl naplněn vůní kadidla pomalu nořil do podzemí. Jen hvězdy svítily nadále nad Císařským lesem, který se pomalu probouzel do vánočního rána.

